

Terezínská iniciativa 109

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

březen 2022

Osvětlenou fasádou Staronové synagogy jsme se připojili k mezinárodní kampani #WeRemember u příležitosti Mezinárodního dne památky obětí holocaustu – 27. ledna.

Foto Michal Stránský

FEDERACE
ŽIDOVSKÝCH OBCÍ
V ČESKÉ REPUBLICCE

SENÁT
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

NADAČNÍ FOND OBĚTEM
HOLOCAUSTU

Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti *Připomínání památky obětí holocaustu je důležité pro dnešní společnost*

Federace židovských obcí v ČR a Nadační fond obětem holocaustu ve spolupráci s Kanceláří Senátu Parlamentu ČR uspořádaly 27. ledna 2022 v Hlavním sále Senátu PČR tradiční vzpomínkové setkání (letos už po sedmácté). Avšak stejně letos jako i v loňském roce chyběli diváci. Ti byli přítomni jen u televizních obrazovek, neboť setkání se vzhledem k protiepidemickým opatřením nemohlo konat ve formátu, na jaký jsme zvyklí. A tak ho přenášela Česká televize na ČT24.

Vzpomínkové setkání moderoval předseda Federace židovských obcí v ČR Petr Papoušek a uvedl jej slovy: „*Jen pokud známe minulost, můžeme bránit naši budoucnost. A my jsme zde proto, abychom bránili budoucnost, která v dnešní době vypadá složitě. Nezapomněli jsme nejen proto, aby se holocaust – šoa, nebo podobné události již neopakovaly, ale abychom vzdali úctu obětem a přežili.*“

Miloš Vystrčil, předseda Senátu Parlamentu ČR:

Dobrý den. Dnes máme 27. ledna, Den památky obětí holocaustu, Den předcházení zločinům proti lidskosti. Proto mi dovoluňte, abych v první řadě pozdravil pamětníky holocaustu a všechny pamětníky zločinů proti lidskosti. Zdravím i paní předsedkyni Poslanecké sněmovny; jsem velmi rád, že k nám do Senátu zavítala. Zdravím kolegyně senátorky a senátory, kteří nás buď sledují společně s televizními diváky z obrazovek, nebo jsou přímo přítomni a zdravím všechny zástupce židovské a romské komunity. Evropa vychází z židovsko-křesťanských kořenů a my si dnes připomínáme den, kdy ty židovské kořeny měly být za druhé světové války zničeny, zlikvidovány. Když jsem se svými kolegy procházel významné dny a významná výročí, která nás v roce 2022 čekají, tak kromě toho dnešního dne tam také bylo 80. výročí od atentátu na Heydricha, kdy naši hrdinové Jozef Gabčík a Jan Kubiš a další provedli atentát na jednoho z katů českého národa. A já o tom mluvím proto, protože Reinhard Heydrich také byl – nebo měl být – katem židovského národa. Je to totiž letos – nebo bylo to letos 20. ledna – 80 let kdy u Berlína ve městě Wannsee se konala schůzka, kterou inicioval zastupující říšský protektor Heydrich, a ta schůzka měla jediný cíl, a to

zefektivnit likvidaci evropských Židů. Týkalo se to 11 milionů Židů, kteří měli být transportováni na východ a zlikvidováni. Na té schůzce byla zaznamenána Heydrichova řeč, ve které on říkal – cituji – že „při konečném řešení mají tedy být Židé posláni k pracovnímu nasazení na východ, přičemž bezpochyby velká část odpadne přirozeným úbytkem. S případným zbytkem, u něž se bezpochyby jedná o nejvíce odporu schopnou část, musí být jednáno odpovídajícím způsobem,“ rozumějme likvidací, „neboť představuje přirozený výběr a v případě propuštění by se stal jádrem nového židovského budování.“ Cíl byl jasný: zlikvidovat Židy, zlikvidovat židovský národ. Já samozřejmě vím, že konečné řešení započalo dříve. Již v roce 1941 byly realizovány transporty z Prahy do Lodže, anebo z Brna do Minsku, ale ta schůzka v roce 1942 v lednu, byla důležitá pro Němce proto, aby koordinovali likvidaci židovského národa a Reinhard Heydrich byl katem židovského národa stejně jako byl katem českého národa a je to symbolické spojení našich národů i tímto způsobem. Já bych k tomu řekl i jednu důležitou věc, která souvisí s tím, co se stalo 20. ledna roku 2022, kdy byla na půdě Valného shromáždění Organizace spojených národů přijata rezoluce, která

jasně říká, že nesmíme na holocaust zapomenout, že k holocaustu docházelo a že je to dědictví, ze kterého si máme a musíme brát poučení. A proto velmi odsuzují všechny projevy antisemitismu, které se i v demokratických zemích projevují. Děje se tak například i při návštěvách bývalých koncentračních táborů. My bychom si všichni měli uvědomit, že naše židovsko-křesťanské kořeny uchováme jedině tehdy, když o ně budeme pečovat a budeme je pěstovat a budeme upozorňovat na to, že jsou pro nás pro všechny důležité a že jsou tou základní hodnotou, na které je postavena evropská civilizace. Z tohoto důvodu mě i velmi těší, že Židé v České republice vnímají Českou republiku jako zemi, která je pro ně bezpečná, která se k nim chová příznivě. Velmi si toho vážím a uděláme všechno pro to, aby tomu tak bylo i nadále. Na závěr mi dovoďte, abych komentoval slova hebrejského učence Jehudy Bauera, který řekl,

že je důležité, abychom se snažili o to – a to je přirozené – abychom se nikdy nestali oběťmi, rovněž je důležité a zásadní pro naši budoucnost, abychom se také nikdy nestali pachateli, ale potom říká, že to vůbec nejdůležitější pro nás pro všechny je, abychom se nestali pouhými přihlížejícími. A já si myslím, že to je velmi důležitá zpráva i pro tu současnost, abychom se nestali přihlížejícími nejen v případě, kdy se jedná o holocaust, ale třeba i o jiné věci, které se dějí v Bělorusku nebo třeba na Ukrajině. V tomto je širší přesah toho dnešního významného dne a v tomto je vlastně skryto i velké poučení, které nám dala druhá světová válka, které nám dávají události, které se tehdy staly a které by měly být mementem pro tu dobu současnou. Ještě jednou děkuji vám všem, že jste přišli a přeji nám, abychom ty vzpomínky a to dědictví dokázali přijmout a zejména, abychom se podle těch zkušeností, které z něho plynou, dokázali chovat.

Markéta Pekarová-Adamová, předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR:

Vážený přeživší a pamětníci, vážený předsedo Senátu, vážení hosté, setkáváme se tu dnes, abychom si připomněli památku obětí holocaustu. V roce 2005 se stalo osvobození nacistického koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau díky společnému úsilí České republiky a dalších více než stovky států světa v OSN Dnem památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Holocaust a jeho nepředstavitelné hrůzy, které se vryly do osudů a paměti několika generací nemohou zůstat zapomenuty. Zlo totiž nelze odstranit, pokud zároveň není odstraněna jeho příčina. Jako společnost bychom proto měli důsledně odmítat jakékoli formy agrese – včetně té verbální. Nesmíme mlčky přihlížet tomu, že je někdo ponižován, zesměšňován či dokonce napadán kvůli své jinakosti. Návist nelze úplně odstranit, ale lze ji nechat natolik osamocenou, že nebude mít možnost se dále šířit.

Holocaust nás naučil jednoduchou pravdu: mlčení je prvním krokem k přijetí. Mlčení může být i spoluúčast. My tu dnes jsme, abychom nemlčeli. Pandemie koronaviru totiž rozkryla hluboce zakořeněné společenské problémy, včetně neznalosti dějin. Na demonstracích proti očkování a koronavirovým opatřením jsme svědky toho, že si někteří přivlastňují symbol židovské hvězdy a staví se tím na roveň milionů lidí zavražděných v koncentračních a vyhlazovacích táborech. Připínání si „žluté hvězdy“ považují za výraz absence morálky a zdravého rozumu, ale jedním dechem také dodávám, že právě proto musíme všichni společně posilovat povědomí o tom, co holocaust znamená. Nejlepší prevencí relativizace těchto hrůz je totiž jejich připomínání. Domnívám se, že pro plné pochopení toho, co se odehrálo v koncentračních táborech, je důležité tato místa vidět nebo slyšet ty, kteří tyto hrůzy zažili. Je dobře, že jsou místa jako je Auschwitz nebo Treblinka navštěvována, protože jsou očividnými svědky toho, co se stalo. To je potřeba zachovat.

Každý, kdo přijede a uvidí strážní věže, ostnatý drát, cely, pozůstatky plynových komor a krematorií, na to nikdy nezapomene. Na takových místech si člověk položí otázku: „Jak se to mohlo stát?“ Odpověď tkví v lhostejnosti jedněch o osud druhých. Nesmíme proto přijmout tezi, že nemáme hasit to, co nás nepálí. Že nás to nepálí teď, totiž neznámá, že nás to nebude pálit zítra. Ustupování zlu problém neřeší. Ba naopak – legitimizuje ho. Nic už nemůže vrátit život šesti milionům nevinných obětí. Nic nemůže zvrátit spáchané zločiny, které nemají obdoby. Jsou a zůstanou temnou součástí světových dějin. My tady a teď ale musíme dělat vše pro to, aby projevy rasismu, xenofobie a antisemitismu byly trestány ve všech jejich ohavných podobách. Zároveň jsme povinni předávat tuto historii dál jako memento. Dnes jsme se sešli, abychom vzpomněli na všechny, kteří ztratili úplně všechno: své přátele

a rodiny, své země a domovy, své naděje a plány, svou důstojnost a mnohdy nakonec i život. Na všechny, kteří byli místo lidské bytosti považováni za vytetované číslo. Ale děláme to také proto, abychom si plně uvědomili, v jaké době žijeme dnes. Česká republika má obrovské štěstí. O všech těchto běsech můžeme mluvit v minulém čase, spolupráce evropských zemí nám umožňuje žít v míru a svobodě. Úkolem demokratických politiků je proto aktivně hájit a prosazovat hodnoty tolerance, humanismu a demokracie a vystupovat proti těm, kteří podporují rasismus, nacionalismus nebo otevřeně pohrdají lidskými právy. Židovský způsob života a nenapodobitelná židovská kultura odolaly tisíciletí pronásledování a útlu. Stát Izrael, který po druhé světové válce také v reakci na její hrůzy vznikl, je a vždy byl naším spojencem a přítelem. Právě spolupráce mezi národy a společná obrana hodnot zaručí, že zlo můžeme potlačit v prvních příznacích a už nikdy nedopustit, aby svět tvářil v tvář bezpráví oněměl. ►

Ze záznamu Helga Hošková-Weissová, bývalá vězenkyně nacistického vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau:

Jsem jednou z posledních přeživších. Shodou šťastných náhod jsem přežila Terezín, Osvětim, pracovní tábor ve Freibergu. Byla jsem osvobozena v Mauthausenu 5. května 1945 americkou armádou. Nebudu vám dnes vyprávět svůj příběh.

Všechno jsem už mnohokrát řekla a napsala mimo jiné ve dvou knihách „Deník 1938–1945“ a „Nikdo nás nečekal“. Jsem akademická malířka. Vždycky do obrazů vkládám zážitky a pocity. Uměním lze působit a ovlivňovat myšlení. Bojovat se může i uměleckou tvorbou. Kultura nám v Terezíně pomáhala přežít. Díla přežívají své tvůrce. Snad budou mé obrazy oslovovat a vybízet diváky k zamyšlení a můj

hlas bude znít i potom, až tady nebudu. O holocaustu bylo napsáno mnoho knih a natočeno bezpočet filmů. Stále za mnou docházejí a dotazují se novináři a filmaři. Každý z nich se domnívá, že stvoří něco originálního a senzačního, hlavně lukrativního. Tvůrcům vždy opakují: „Nic si nevymýšlejte, fakta překonají veškerou vaši fantazii.“ O holocaust se po válce dlouho nikdo nezajímal. O terezínském ghettu se po celá léta komunismu nemluvilo. Jezdilo se pouze na Malou pevnost, kde se konaly tryzny. V Terezíně autobus ani nezastavil, jako by tam ghetto nikdy nebylo. V budově školy, kde býval chlapecký domov, zřídili muzeum SNB. Teprve v roce 1989 jsme my, bývalí vězni, založili organizaci, kterou jsme nazvali Terezínská iniciativa. S Martou Kottovou jsme se tehdy zúčastnily shromáždění v jakémisi sále v Karlíně. Jednotlivci se hlásili do diskuse. Já jsem se neodvážila, ale Marta vstoupila na pódium a suverénně prohlásila: „My jsme tady za Židy.“ Sešlo se nás pak několik v bytě u Šáři Verešové, přidal se k nám organizačně zkušenější Mirek Kárný a dohodli jsme se, že založíme organizaci bývalých vězňů z Terezína. Ustavující sněm byl v roce 1990 svolán do auly Právnické fakulty Univerzity Karlovy, kde jsme zvolili výbor, organizaci jsme nazvali Terezínská iniciativa. Vytkli jsme si cíl – udržet holocaust v paměti a předávat svědectví dalším generacím. Jedním z prvních konkrétních úkolů, které si Terezínská iniciativa vytkla, bylo dosáhnout toho, aby byla důstojným způsobem uchována vzpomínka na transporty, které z Prahy odcházely nejprve do Lodže a pak do Terezína. Nebyli jsme první, kdo s touto myšlenkou přišel. Už v polovině šedesátých let byla zhotovena pamětní deska, dílo Břetislava Bendy, a měla být umístěna v místech bývalého Radiotrhu. Avšak zásahem obvodního výboru KSČ na Praze 7 byla její instalace znemožněna s nesmyslným odůvodněním – vzhledem k politice Státu Izrael vůči Arabům. Dlouholetý zápas za změnu tohoto rozhodnutí, v němž největší aktivitu projevoval architekt Šanda, vždy skončil odmítavým rozhodnutím obvodního výboru KSČ. Na jaře 1989 byla část této desky převezena do Terezína a zasazena do městských hradeb. V únoru 1990 jsme se obrátili na primátora hlavního

města Prahy s myšlenkou nové pamětní desky v místě shromaždiště Židů a získali jsme jeho podporu. Byla jsem požádána, abych pamětní desku navrhla a zhotovila. Vytvořila jsem figurální reliéf s textem: „Na památku více než 80

tisíc českých Židů vyvražděných v letech 1941–1945. 45 513 mužů žen a dětí bylo odvečeno z těchto míst.“ Je na ní vyryto i hebrejské slovo JISKOR – Nezapomeň. Pamětní deska byla umístěna na betonovou stěnu před Parkhotelem v Holešovicích ve Veletřní ulici, na místě bývalého Radiotrhu, kde byly shromažďovány transporty. Slavnostně byla odhalena 16. října 1991, v den padesátého výročí za-

hájení deportací. Mnoho bývalých vězňů přijelo i ze zahraničí, o některých jsme ani nevěděli, že přežili. Objímali se, líbali, smáli se a plakali radostí i dojetím. Následující den bylo slavnostně otevřeno Muzeum ghetta v Terezíně. Památník Terezín začal organizovat zájezdy škol a semináře pro učitele a bývalí vězni začali vyprávět svoje příběhy. My přeživší jsme začali podávat svědectví. Byli jsme zváni i do německých škol. Vyprávět o válečných zážitcích není snadné. Někteří to dodnes nedokážou. Dlouho jsme o tom nemluvili. Poměry v lágrech si stejně nelze představit. Když však pseudohistorikové začali tvrdit, že holocaust vůbec neexistoval, už jsme mlčet nemohli. Podávat svědectví pokládáme za svoji povinnost. Při vyprávění svého životního příběhu vidím události živě před sebou a znovu je prožívám. Rozrušuje a unavuje mě to. Když odcházím na přednášku, můj syn to vždy komentuje: „Už zase jdeš do transportu?“ Přizpůsobila jsem se současným podmínkám a beseduji se studenty při přednáškách prostřednictvím internetového komunikačního programu Skype. Dnes někteří lidé přirovnávají pandemická omezení k nacistickým nařízením období holocaustu. Nezařazený poslanec v září 2021 přirovnal očkování proti covidu-19 k pokusům na dětech nacistického lékaře Josefa Mengeleho. Předseda Senátu Parlamentu České republiky před rokem prohlásil „...Považuji za nehorázné, pokud lidé, kteří demonstrují například proti očkování, se označují Davidovou žlutou hvězdou. Je to vyjádření nekonečné neucty k tomu, co lidé označení žlutou hvězdou zažívali.“ Ano. Historie se opakuje. Antisemitismus, rasismus, xenofobie. Vraždí se pro odlišnou barvu pleti, náboženské vyznání. Totalitní praktiky v mnoha případech přetrvávají. Lidé se bezohledně likvidují pro peníze, ze závidí, pro kariéru. Ulicemi pochodují svobodně skupiny skandující fašistická hesla, stejně jako kdysi Hitlerjugend. Nepodceňujte tyto projevy. Je třeba je potlačit v zárodku. Ráda bych zakončila svůj projev osobní vzpomínkou, básní mého tatínka Otto Weisse „Modlitba“ ze sbírky veršů Tak bolely hvězdy, která vznikla v letech 1938–1944 v Terezíně:

Můj bože, slyšíš mě? Ach ano, jsem to já,
já, kacíř, nevěrec, jenž v úzkosti se ptá
svým hloupým proč a zač na věci tisícero,
zastřených v tajemné a neprostupné šero,
na význam činů Tvých, jich účel, smysl, cíl,
a proč s tak neblahý nám osud připravil. –

A jestli člověku snad hloubat nepřisluší
o smyslu plánů Tvých, proč dals mu tedy duši,
jež věčně vrávorá nad vražednými srázy,
tápe jen v rozporech a světla nenachází.

Což nikdy nepoznám v té divé matenici
myšlenku neměnnou a zákon jednotící,
mdlý záblesk naděje a stopu bezpečí,
s níž snášet doved bych i zkoušky nejtěžší?

Co vše bych za to dal, být jiným nežli jsem,
mít srdce věřící a klid a pokoj v něm,
být pochyb mučivých a dusné básně prost...

Když volnost předstírám, je to jen z nouze ctnost,
když vzdornou nevírou se drze vychloubám,
toť maska zoufalce, jenž pláče, je-li sám,
nad lidskou bezmocí a pokorou tak vroucí,
že buď jsi nelidský či stejně nemohoucí,
když můžeš netečně k té zkáze přihlížet,
jíž navždy propadá Tvé dílo a náš svět. –

Anebo z vůle Tvé se svět náš v peklo mění,
že brzy nezbuďe z něj kámen na kameni? –

Jak prudký hněv a zloba musely to být,
jak strašně muselo Tě lidstvo popudit,
že ze všech nejtvrďší jsi vyřkl nad ním soud:
ať tedy bez boha jde další jeho pouť,
čest, pravda, láska, cit? – to všechno nyní stranou,
ať zvůle s násilím se svatým právem stanou.

Slyšíš mě, bože můj? To já se přišel ptát,
zda kdy zas ožije Tvůj starý dobrý řád.

Sen o něm věrným Tvým dal nést i porobu,
s tou vírou čekali – a klesli do hrobu.

Jak rád bych okusil té víry, byť i klamně,
los i když nejiný snad čeká taky na mne.

Ne, chtěl bych ještě žít, mám život přec tak rád,
chci ještě šťasten být a někdy se i smát,
i já chci při tom být, až archa Noemova
velebně zakotví a vzejde éra nová...

Ach, někdy se mi zdá, jak měl bych k Tobě blíží,
pak zase, vzdechů mých že ani neslyšíš...

Dej, Bože, víru mi, že lid svůj zbavíš pout,
že přec jen nakonec nám nedáš zahynout.

Jana Horváthová, ředitelka Muzea romské kultury v Brně:

Na téma holocaustu a šoa už toho bylo řečeno opravdu hodně, možná už bylo řečeno vše. A přesto, omezené možnosti slov pregnantně vystihuje básník Vít Slíva v jednom verši, cituji: „když ona rýsuje kružnice a klade do nich jablka: vidí pak, co ještě zbývá do plnosti slov.“ Je toho moc, co nevíme a už asi nikdy nezjistíme, co bylo skryto. Totiž individuální prožitky osobních tragédií, jejich hloubku, jejich vesmír. Protože jak říká Primo Levi: „... my přeživší nejsme skutečnými svědky... Jsme ti, kteří se díky svým vytáčkám nebo schopnostem nebo svému štěstí nedotkli dna. Ti, kteří tak učinili, ti, kteří pohlédli Gorgoně do tváře, se nevrátili, aby o tom mohli vyprávět.“ Hannah Arendtová zase řekla: „Uprchlíci hnaní ze země do země představují předvoj svých národů – pokud si zachovávají svou identitu. Židovské dějiny nejsou poprvé oddělené, ale svázané s historií všech ostatních národů. Shoda evropských národů se rozpadla, když – a proto, že umožnila vyloučení a pronásledování svého nejslabšího člena.“ Arendtová mluví o národu židovském, ale my si na stejném místě můžeme představit jako nejslabšího

člena – Romy. Protože jejich utrpení v době druhé světové války bylo skutečnou genocidou, prožili holocaust, ale veřejnost to velmi často neví nebo ještě častěji nepřijímá.

Někteří lidé nevědí nebo nechtějí vědět, že jejich utrpení začalo mnohem dříve než II. světová válka. Věční cizinci. Ti na okraji společnosti. Metla venkova. Cikánská svízele. Cikánský zlořád. Černí židé. Taková a mnohá další označení měla předválečná společnost pro Romy a Sinty, palcové titulky dobového tisku to dobře ilustrují. Romové, respektive tehdy výhradně cikáni,

byli před druhou světovou válkou vnímáni jako cizinci, na jednu stranu byli zkresleným romantizujícím pohledem viděni jako exotický prvek, který se v podobě často kýčovitých obrazů a dekorací dobře vyjímal na zdech maloměstských bytů, na stranu druhou byli coby nepřijemná obtíž, kterou je třeba s pomocí četnictva usměrnit, zkrátit a ovládnout. Tyto tendence byly pak vtěleny do zákona o potulných cikánech z roku 1927. Již tehdy se vědělo, že v několika svých paragrafech zákon odporuje Ústavě, ale i to zapadalo do vztahu společnosti k této menšině, ►

kteřá však byla velmi nesourodá a ani tehdy netvořila žádný celek, byť majorita takto tzv. cikány vnímala. Ostatně právě absence vymezení pojmu cikán, záměrná volnost jeho výkladu v zákoně a naopak vytvoření prostoru pro úřady a policii, aby tento výklad vzaly do svých rukou, způsobila, že zákon nepostihoval jen tzv. potulné cikány, tedy ty, kteří kočovali z místa na místo, ale umožnila postihovat jak Romy původem, a to i bez ohledu na způsob života, tak také lidi neromské žijící tzv. po cikánsku. Ti všichni pak měli povinnost nosit tzv. cikánské legitimace, zatímco ostatní občané mohli mít občanské legitimace. Období před druhou světovou válkou nebyly cizí ani tzv. internační fantazie, s nástupem nacismu, a tedy i rasistické politiky v sousedním Německu, i u nás významná část veřejnosti zejména na stránkách agrárního tisku volala po radikálnějších řešení než jen dříve uvedený zákon a otisky palců v cikánských legitimacích. V archivech nacházíme návrhy z per úředníků či četníků na „zřízení koncentračních táborů nebo trestních pracovních útvarů“ pro cikány, pak by měli kde žít, kde pracovat a neobtěžovali by okolí a slušné spoluobčany. Objevují se návrhy na sterilizaci cikánských žen, neboť ty se svými dětmi v náručí obtěžují venkovany žebrotou. Navrhuje se tetování jmen přímo na tělo. Mnohé obce volaly po zřízení táborů pro „cikány“, ale než došlo k jejich realizaci, byl obsazen zbytek našeho území nacisty a brzy nastala Romům povinnost trvale se usadit. Obce měly vytvářet prostor k tomu, aby se Romové skutečně usadit mohli, chovaly se však přesně opačně, vehementně usilovaly, aby právě v jejich katastru nezakořenili. Přitom paradoxně tato usazovací akce pod nacistickou taktovkou přinesla podivuhodné zjištění. Již po ročních zkušenostech s usazováním cikánů protektorátní novinové titulky hlásaly: Konec tuláctví. Cikáni rok řádnými lidmi, Cikáni dovedou pracovat. Dobré zkušenosti s usídlováním cikánů. Cikáni si zvykají pracovat, podařilo-li se překonat i první potíže a vštípit jim zásady hygieny, shodují se venkovští učitelé v názoru, že většina cikánských dětí nezůstala o nic pozadu za ostatními dětmi stejné třídy. Cikáni se učí dobré práci, Cikán zachráncem, Cikáni mohou být také užiteční, První cikánský advokát na Moravě, Cikánům se v práci líbí. Z cikánů se přece stanou pokojní usedlíci? Prozatím uspokojujivé výsledky s usazením cikánů na českém západě. Otázky, jak mohou obce přispět ke změně situace Romů, měly i na počátku protektorátu velký smysl (mají ho i dnes), byť k jejich pokládání nebyla vhodná doba. Už tehdy publicista a speciální pedagog František Štampach prozíravě psal: „Klíč k zločinnosti nemají cikáni v rukou. Klíč k zločinnosti v obci mají občané a jejich domovy. Četník a policista nejsou postrachem tam, kde mravní společenství vyspělo k základním občanským ctnostem: sebeúctě, pracovitosti, poctivosti. Cikáni mezi poctivými občany nutně musejí se státi poctivými. Klíč ke zločinnosti mají obce, které si uvědomí, že Cikáni zapřažení do poctivé práce a do služby pro obec vyrostou v pozitivní složku a jejich kladné vlohly, jichž je dost, se uplatní ve službě celku.“ Jakmile došlo na počátku léta 1942 k završení reorganizace protektorátních úřadů, a tedy k jejich plnému napojení na nacistický okupační

aparát, uplatnila se i u nás všechny proticikánská nařízení již dříve uplatněná v Německu. Vycházela z tvrzení nacistických tzv. výzkumníků na poli eugeniky, tzv. cikánská rasa byla označena za dědičně asociální.

Tak i u nás došlo na vysloveně rasovém základu k označení a následnému oddělení tzv. cikánů a cikánských míšenců od zbytku společnosti. A v rychlém sledu proběhla internace části z nich v tzv. cikánských táborech v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu, kam byly nuceně odesílány celé romské rodiny. 7 měsíců na to odstartovaly systematické hromadné transporty veškeré romské populace z protektorátu do Auschwitz-Birkenau, do jehož nově otevřeného cikánského lágru putovaly taktéž celé romské rodiny. Z 22 000 Romů a Sintů (RaS) z celé Evropy jich zde více než 20 000 své životy zanechalo, významnou skupinou byli právě naši Romové. Heda Margoliová Kovályová, spisovatelka a překladatelka, vězněná nacisty a perzekvovaná komunisty, ve svých vzpomínkách uvádí nejednu jasnozřivou myšlenku, patří k nim i tato: „Když jsem byla mladá, věděla jsem, že věci míjejí, ale teprve dnes chápu, co to znamená. Skutečná, ryzí minulost je to, co mámě táhlo hlavou, když zpívala svému umírajícímu synovci Kde domov můj. To už se nikdo nedozví. Minulost je to, co po sobě nezanechá žádnou památku. Muzeum romské kultury (MRK) se snaží, aby genocida RaS, tedy tzv. neznámý nebo spíše vytěšňovaný holocaust nebyl minulostí, ale stal se trvalou součástí dějin českých i obecných. Čerstvě nová stálá expozice v Hodoníně u Kunštátu. Památníku holocaustu RaS na Moravě končí jinou pozoruhodnou myšlenkou, totiž slovy Nicholase Wintona: „Je rozdíl mezi pasivním dobrem a aktivním dobrem. To druhé, dle mého názoru, znamená věnovat čas a energii tomu, aby člověk zmírnil bolest a utrpení. Vyžaduje to, aby člověk šel, vyhledal ty, již trpí, a jsou v ohrožení; nikoliv pouze žít vzorně pasivním způsobem a nekonat zlo.“ MRK buduje památník i v Letech u Písku. V naší krásné zemi máme velké množství hodnotných kulturních památek, starobyklých hradů i zámků, které chátrají a vyžadují finanční injekce. A přesto i v dnešní nelehké době nezapomeňme na skoro 30letý boj o Lety. Aby na tom místě památník skutečně vzniknout mohl, potřebujeme vaši podporu, Romové potřebují naši podporu! Já stále slyším z romských řad volání po přijetí touto společností, slyším ukřivděný a někdy až vzdorovitý hlas k ukončení přezírání. Ten hlas je starý minimálně od doby první republiky. Oběti se staly oběťmi a mlčí, my však mluvíme za ně, jejich osudy nemohou být zapomenutou minulostí, chceme, aby se staly součástí našich dějin, kam skutečně patří. Chci končit pozitivně, je prý příznačné, že lidé, kteří holocaust přežili, často mluví o naději, o odpuštění, zkrátka, myslí pozitivně. Taková byla i Heda Margoliová Kovályová: „Zlo není nikdy absolutní, vždy se najde někdo, kdo přežije, člověk přežívá vůlí k životu a naději na lepší život. Dokud dýchá, tak má pořád budoucnost. Pořád vzpomínám na ty nejhorší chvíle, kdy se všechno kolem mě kácelo a kdy jsem viděla ty nejstrašnější ukrutnosti, ale ve mně se něco hnulo a já si říkala: ‚A přesto zůstanu naživu, přesto existuje život.‘“

Michal Klíma, předseda správní rady Nadačního fondu obětem holocaustu:

S přibývajícimi roky, které uplynuly od osvobození koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau, které si dnes připomínáme, se zvyšuje důležitost této připomínky. Jak ukazují každoroční zprávy o antisemitismu u nás, které připravuje Federace židovských obcí v ČR, roste počet antisemitských projevů, byť nedosahuje takové intenzity a takových forem jako v některých západoevropských zemích. Současně jsme svědky znevažování symboliky židovské perzekuce, když si různí dezinformovaní odpůrci očkování a protipandemických opatření připínají žluté šesticípé hvězdy, aby vytvořili zdání, že je někdo pronásleduje, a aby připodobnili svou situaci k situaci židů v období nacismu. Nelze každý projev hlouposti a nevzdělanosti postihovat zákonem, ale je dobře, že většina společnosti takové jednání odsuzuje. Před dvěma lety jsem z tohoto místa upozornil na skandální prodej propagačních předmětů – hrnečků a triček s portréty nacistických pohlavárů. O něco později jsem podal trestní oznámení na vydavatele kalendáře s portréty těch samých. Mám radost, že mohu nyní říci, že se za dva roky mnohé změnilo. Orgány činné v trestním řízení zahájily trestní stíhání, padlo obvinění, obžaloba i rozsudek. To je zásadní změna v přístupu justice, která dosud takové projevy spíše tolerovala. A nejen to. Před několika dny padl rozsudek v kauze jiného vydavatele publikací popírajících nebo zlehčujících holocaust. Ale to není jediná dobrá zpráva. Od začátku tohoto roku platí novela trestního zákona, který nyní výslovně zakazuje podporu a propagaci hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka i pokud se takové jednání, tedy výroba, dovoz, uvedení do oběhu předmětů se symbolikou, slogany, představiteli takových hnutí obhájí komerčními úmysly – tedy ziskem.

Připomeňme, že to byl hlavní argument pachatelů takové činnosti – že ji nepáchají z přesvědčení, ale za peníze. A soudy dříve opakovaně tuto argumentaci uznávaly. Často se diskutuje o tom, není-li kriminalizace takových publikací zásahem do práva na svobodu slova. Vzhledem k nedávné totalitní historii naší země je důležité v této diskusi argumentovat. Každý člověk má mít právo na svobodný projev svého názoru. Ale popírání skutečnosti a lži nejsou projevem názoru, ale právě jen popíráním skutečnosti a lži. Není projevem názoru, když někdo říká, že nehoří dům, který je

v plamenech, nebo že nehrozí povodeň, když se žene povodňová vlna. Je projevem síly demokracie ne její slabostí, pokud dokáže vymezit svobodu slova tak, aby nikdo nebyl omezen v projevu svého názoru a současně, aby nebylo beztrestné šířit lži, dezinformace a nenávisť k určité skupině obyvatelstva pro její rasu, víru nebo přesvědčení. Protože mám tuto vzácnou možnost mluvit na půdě Parlamentu České republiky, tedy na území, kde obvykle vystupují politici, rád bych poděkoval politikům, kteří se v zákonodárném sboru postavili do čela iniciativy za doplnění a zpřesnění trestního zákoníku. A je třeba ocenit, že iniciativní skupina se našla téměř ze všech politických stran. Ale chtěl bych z tohoto místa také poděkovat médiím, které poskytly zmíněným kauzám velký prostor a pomohly tak pro hledání a nalezení řešení získat veřejnou podporu. Je důležité, že právě novináři, kterým na prvním místě jde o svobodu slova, vnímají, že je důležité nepřipustit, aby byla svoboda slova zneužívána pro šíření nenávisť a popírání skutečnosti.

V Senátu fotografoval David Kumermann

Vzpomínková slavnost k Mezinárodnímu dni památky obětí holocaustu na Ministerstvu zahraničních věcí ČR

Nevím kolik států, kromě ČR, má při svém Ministerstvu zahraniční funkci zvláštního zmocněnce pro holocaust, mezináboženský dialog a svobodu vyznání. V ČR tuto funkci zastává člověk nadmíru povoláný, Robert Řehák, Ph.D. (doktor teologie, vědecký pracovník ČSAV, generální sekretář Centra pro biblická studia, judaista, hebraista, biblista, překladatel, autor knihy „Záhadné pouto“ o vztahu Česka a Izraele, kromě toho je i zástupcem ředitelky Diplomatické akademie, institutu, který připravuje české diplomaty pro jejich práci v diplomatických službách).

S skoro bych si myslela, že je „všudypřítomný“, setkala jsem se s ním na mnoha akcích, zejména – ale nejen – těch, které se týkaly tématu šoa, při nichž byl nejen jako pasivní pozorovatel, ale velmi často jako aktivní účastník. Při rozhovorech má i zvláštní dar umět klást ty správné, zajímavé a neotřelé otázky a přitom poskytnout dotazovanému dost volnosti. Velice si ho vážím, a proto jsem si považovala za čest, když mě pozval k účasti na pořadu, který organizoval k 27. 1. 2022 na MZV v Černínském paláci. Bohužel, jako vše v dnešní době, i zde byla osobní účast omezena pandemií, a tak vše probíhalo zčásti za osobní účasti, zčásti formou videokonference na velkých rozvětvených obrazovkách.

Na pořadu se podílelo několik významných osobností. Po přivítání všech účastníků a krátkém úvodu dr. Řeháka se svými proslovem on-line připojili český ministr zahraničí Jan Lipavský, izraelská ministryně pro sociální rovnost Meirav Cohen, velvyslankyně Státu Izrael Anna Azari, k mikrofonu v sále přistoupila chargée d'affaires amerického velvyslanectví v Praze Jennifer Bachus, dále předseda Federace židovských obcí v ČR Petr Papoušek a ředitel Židovského muzea v Praze, který po nějakou dobu působil i jako český diplomat v Izraeli, neúnavný bojovník proti

Robert Řehák

antisemitismu, dr. Leo Pavlát. V publiku byla i další zástupkyně izraelské ambasády, přítomen byl i zástupce německého velvyslanectví a také někdejší velvyslanec ČR v Izraeli Daniel Kummerman a další hosté, mezi nimi také žáci jedné školy z Nymburka. Kdo všechno pořad sledoval on-line nelze říci, pozváni byli mnozí současní i dřívější diplomaté.

Velmi zajímavou částí programu byla vzpomínka JUDr. Ivana Dubovického na osudy československých diplomatů židovského původu během holocaustu. Na obrazovkách se objevovaly tváře těch, kdo zažili pronásledování, ocitli se v koncentračních táborech, někteří byli zavražděni, jiným se podařilo včas uprchnout. Zazněla jména jako konzul Kamil Hoffmann, Ctibor Bloudek, Josef Körbel a další.

Dalším bodem programu bylo interview dr. Řeháka se mnou, s pamětníci

holocaustu – a nejen toho – ptal se na mé dětské vzpomínky, na mou hračku, na to, jak to bylo s naší rodinou, proč jsme včas neuprchli do Palestiny, když tam táta kdysi spoluzakládal kibuc, co nám pomohlo přežít Terezín, co nám dávalo sílu, ale i co se s námi dělo poté, za nadvlády komunistické strany. Zazněla i jedna těžká otázka: „V jednom z rozhovorů jste říkala že „...nad námi vlála křídla anděla strážného...“ Myslela jste to obrazně nebo věřila jste a věříte na osud, na anděly, v Boha?“

Jako poslední bod programu vystoupila skupina žáků nymburské školy, kteří ve své pečlivě připravené prezentaci na osudech členů rodiny Pickových ukázali, co se v Nymburku dělo se Židy za okupace. Byl to výsledek dlouhodobého bádání a hledání v archívech, ale nejdůležitější byla právě velmi pozitivní motivace, se kterou se této činnosti věnovali.

Celý pořad byl proložen a pospojován klavírním doprovodem, který doplňoval náladu slavnostního dne. Na závěr pak přítomné čekalo občerstvení, ráda jsem se při tom setkala s Evou a Pepkem, potomky Arnošta Lustiga, pak se ještě žáci na památku se mnou vyfotografovali, vzájemně jsme si poděkovali s dr. Řehákem – myslím, že za toto odpoledne mu opravdu dík patří. A nejen za toto odpoledne, ale za veškerou jeho skutečně velmi záslužnou činnost.

Michaela Vidláková

Dnešní vzpomínka z Ostravy

Na kalendáři, který visí v teple mého domova, je uvedeno datum – 27. leden 2022 – Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Z rozhlasu, televize a internetu mi ale hlavně připomínají opatření proti Covidu, počty nakažených a hospitalizovaných, nebo řinčení zbraní na Ukrajině.

Chystám se na vzpomínkovou akci, kterou jako každoročně pořádá MěV ČSBS u Pomníku obětem holocaustu, který stojí v Ostravě v sadu dr. Horákové, neboli na starém židovském hřbitově. Do kabelky vkládám svíčku a kamínky za tchána, babičku mého manžela, a také jeden navíc za mého manžela, který měl to štěstí, že přežil 4 roky koncentračních táborů a pochod smrti, aby se jako 12letý hoch, dokonce i s mladším bratrem a se svou statečnou maminkou, vrátili do osvobozeného Československa.

Než jsem vyšla z domu, trochu jsem polistovala v knize Danuty Czech: „Kalendarz wydarzeń w KL Auschwitz“, aby se moje vzpomínky přiblížily oné době, kdy nám to každoročně za svého života připomínali poslední vězni KT žijící mezi námi – Luděk Eliáš a manžel Michal Salomonovič.

Když jsem obracela listy v knize s lednovými daty popisujícími

každodenní transporty z KT do táborů na území Německa, vyvstávaly mi před očima počty vězňů vypravených na pochody smrti – byly to tisíce žen a mužů.

Dospěla jsem k poslednímu datu této knihy – 27. lednu. Toho dne do KT Mauthausen dorazil poslední evakuační transport v počtu 6 025 osvětimských vězňů. Do KT Ravensbrück dorazil evakuační transport v počtu okolo 2 000 žen, osvětimských vězeňkyň, a tomu krátce předcházel transport jiných 3 000 žen. Toho dne v 15 hodin vstoupili na území KT Birkenau a Auschwitz první vojáci Rudé armády. V táboře bylo ještě 1 200 nemocných a vyčerpaných vězňů přímo v Auschwitzu, 5 800 v Birkenau, 4 600 v Monowicích a 600 mrtvých zastřelených esesmany a zemřelých v posledních dnech existence tohoto tábora. V bezprostředních bojích o osvobození KT Auschwitz a okolí padlo 231 rudoarmějců.

Škoda, že mezi námi na vzpomínkové akci nebyl žádný člen ŽO, nebo představitel některého orgánu města, nebo kraje. Asi je to nezajímá. Přitom Ostrava má letos i další výročí – před 80 lety v září 1942 odešly z Ostravy 4 transporty Židů do Terezína v počtu 3 247 osob a přežilo 195 osob. Obec až do konce války zanikla, ti, kteří přežili, ji opět obnovili.

Většina těch, kteří dnes stojí před Památníkem holocaustu v Ostravě, se narodila v předválečné době. Bude v příštích letech někdo stát místo nás a vzpomínat?

Libuše Salomonovičová

Jak nepřipomínat holocaust

Ve čtvrtek 27. ledna si celý svět včetně České republiky připomněl 77. výročí osvobození vyhlazovacího tábora Osvětim

Leo Pavlát

Pokud se někdejší tragédie nemají stát jen datem v kalendáři, potom je podstatné, jak je vnímáme každodenně. S tímto vědomím provázela loni téma holocaustu řada znepokojivých událostí.

Pandemie koronaviru vyvolala nejen vlnu protižidovských konspirací na sociálních sítích, ale též absurdní paralely mezi pronásledováním Židů za druhé světové války a protipandemickými opatřeními. Šesticípá židovská hvězda na oděvu soudobých demonstrantů není totéž, co stejné znamení za okupace. Tehdy předurčovalo k programovému vyhlazení. Nepřijmout to znamená nepřímo popírat šoa.

Na židovských hvězdách s provokativním nápisem „neočkováni“ se ovšem dalo loni i vydělat, jak to prokázal americký internetový obchod Amazon prodejem takto vyzdobených triček. Že se v loňském roce opět ve světě ozvaly veřejné osobnosti, které holocaust přičítaly Židům za jejich

údajné viny, či rovnou popřely rozsah šoa, už jen dokládá, kam až může protižidovská zášť zajít. Zvláště se při tom činila holandská levicová strana BIJ1. Ta v prosinci vyzvala ke zrušení hlavní akce na paměť holocaustu v zemi, protože je prý „z podstaty rasistická“.

Nebyl to v Evropě jediný projev pohrdání oběťmi šoa. Běloruský diktátor Lukašenko ve svém červencovém vystoupení záštipně pravil, že Židům se kvůli holocaustu klaní celý svět. V říjnu se na jednom z baráků někdejšího vyhlazovacího tábora v Osvětimi objevila antisemitská graffiti. A když se pak ve stejném měsíci konala ve švédském Malmö mezinárodní konference o připomínání holocaustu a nutnosti boje proti antisemitismu, místní neonacisté zneuctili hlavní synagogu nápisem „holocaust byl podfuk“.

Ve Švédsku také národní agentura pro vzdělávání učitelům na podzim doporučila, aby studenti pátrali po důkazech, že

k holocaustu nedošlo. Svá zjištění pak měli užít v diskusi na „kontroverzní téma“. Distributor digitálních her Steam zase v létě nabízel hru, v níž hráč coby psycholog měl v roce 1925 zbavit Hitlera traumatu, a tak zabránit holocaustu. Obzvláštní necitlivost potom provázela argentinskou pěveckou soutěž talentů. Pozadí písně věnované ženám, které se neřídí běžnými sociálními normami, tvořila fotografie Anny Frankové. Holandské židovské dívky zavražděné nacisty, autorky posmrtně vydaného světoznámého deníku.

Konečně co nestojí za jednu zmínku, protože se jedná o tendenci: na sociálních sítích Facebook či Instagram bylo

možno šířit příspěvky holocaust popírající či znevažující. Hudbu s virulentně antisemitskými texty nabízela služba Spotify a antisemitismus se nevyhnul ani vyhledávači Microsoftu. Za takové situace sotva očekávat, že bilance k příštímu Mezinárodnímu dni památky obětí holocaustu bude lepší než ta za rok 2021.

Odvysílal Český rozhlas 23. ledna 2022.

<https://regiony.rozhlas.cz/jak-nepripominat-holokaust-8667108>

Od dubna 2021 do března 2022 na stránkách časopisu, aneb rok s Tereziňskou iniciativou

Mimořádné číslo (duben 2021)

Mimořádné autorské číslo s titulem „Amputovaný život“ bylo celé věnované životnímu příběhu Jiřího Diamanta, našeho člena, jednoho z Birkenau Boys, který dnes žije v Nizozemsku.

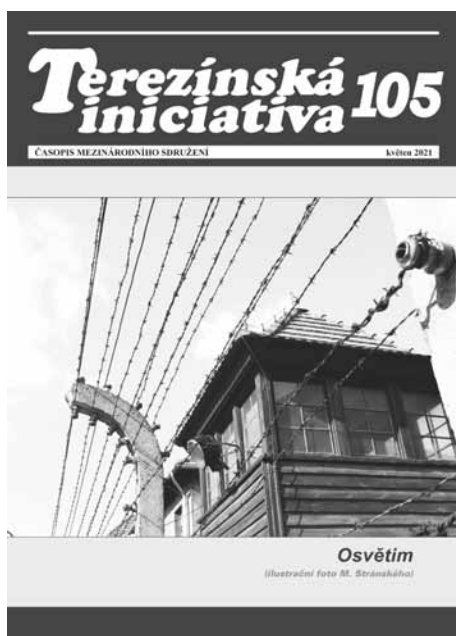
Číslo 105 (květen 2021)

Na první dvoustraně je oznámení Památníku Tereziň, že v důsledku špatné epidemiologické situace způsobené pandemií se tradiční Tereziňská trýzna odkládá z třetí neděle v květnu na neděli 5. září, kdy už snad bude situace s onemocněním covid 19 lepší. Na dalších stránkách jsme volně pokračovali v seriálu „Ti, kdo zachraňovali“. V tomto čísle se objevily „Vzpomínky Max M. Livniho“, které jsme na pokračování zveřejňovali ještě v dalším čísle. V květnu se uskutečnila on-line beseda k výročí osvobození Tereziň, o čemž jsme

přinesli zprávu. Otištění studentských literárních a výtvarných prací na téma „Válka skončila, můžeme zapomenout?“ uzavřelo květnové číslo.

Číslo 106 (srpen 2021)

V červenci se ve Veletržním paláci konal slavnostní koncert – smuteční slavnost (vzpomínka) na paměť červencové likvidace rodinného tábora v Osvětimi. V podvečer vystoupila především zpěvačka Iva Bittová. Martin Thiel byl pověřen řízením obecně prospěšné společnosti Institut Tereziňské iniciativy. Na stránkách časopisu jsme vzpomněli i na Annu Urbanovou, jednu ze spravedlivých, a také na Michala Salomonoviče. Na jeho počest a na počest jeho bratra se v Ostravě konal „Běh pro Paměť národa“. V časopise jsme upozornili na Divadlo v Řeznické a na jeho inscenaci „Jeden německý život“, a také na knihu „Uprchlíci“, která popisuje životní příběh Evy a Jana Ročkových. Volné pokračování „Ti, kdo zachraňovali“, naplnilo i dvoustranu tohoto čísla. „Jeden

z terezínských“ byl titulek vyprávění o Siegfriedu Braunovi, který se velmi zasloužil o lepší postavení invalidů ve světě zdravých. V tomto čísle jsme také ukončili otištění vzpomínek Maxe M. Livniho. Krátké připomenutí besedy s Věrou Semerádovou v penzionu Jordan a pozvánka na sněm Terezínské iniciativy uzavřely srpnové vydání časopisu.

Číslo 107 (listopad 2021)

Listopadové číslo se vrací k našemu sněmu, který proběhl po odkladech způsobených koronavirovou pandemií v říjnu. Náš sněm přišel pozdravit Andreas Künne, velvyslanec SRN v Praze. Také jsme přinesli reportáž ze zářijové Terezínské tryzny. V srpnu navštívil Českou republiku německý prezident Frank Walter Steinmeier a jeho žena se setkala ve Státní opěře se třemi přeživšími. V říjnu jsme nezapomněli na neblahé 80. výročí zahájení transportů českých a moravských Židů z protektorátu a vzniku ghetta Terezín. K tomuto výročí se konala řada připomínkových a vzpomínkových akcí, o nichž přinášíme na několika stránkách zprávy a reportáže, jako na příklad „Vzpomínkový večer v prostorách Židovské obce v Praze“ nebo „Setkání bývalých vězňů v kinosále Památníku Terezín“. Ve Stavovském divadle byl opět poražen Brundibár, tentokrát jako součást Festivalu Věčná naděje. Reportáž z předávání cen studentům soutěže Památníku Terezín a ukázky z jejich děl zaplnily několik stránek časopisu. Na zadní obálce vzpomněla s vděčností Evelina Merová na *Betreuerky* v Terezíně.

Číslo 108 (leden 2022)

První číslo letošního roku se ještě vrací k akcím, které se konaly v rámci „80. výročí zahájení deportací Židů z protektorátu a vznik ghetta Terezín“, zejména reportáží z Pochodu živých z Bohušovic nad Ohří do Terezína, ukončení Hudebního festivalu „Věčná naděje“ a česko-německého

projektu „Musica non grata“. Uplynulý rok v Památníku Terezín hodnotí jeho ředitel, Židovské muzeum v Praze přináší každoroční výsledky práce dvou jeho odborů. Institut Terezínské iniciativy připomíná výstavu „MemoMap: Dějiny holocaustu v Praze“, která se na přelomu obou roků konala na pražské Kampě. Na své terezínské dětství vzpomíná Eva Erbenová a recenzí upozorňujeme na knihu „Moje máma z Terezína“, kterou napsal její syn Frank a Pavel Baroch. Na Trude a Bertholda Simonsohnovy vzpomíná další příspěvek, stejně tak jako na nový památník ve Vídni. I v tomto čísle přinášíme ukázky z literární a výtvarné soutěže Památníku Terezín. Lednové číslo také připomíná našeho mecenáše – Jana Horala, kterému mimo jiné vděčíme za (gratis) poskytování místnosti v hotelu DUO pro naše každoroční sněmovní setkání.

Číslo 109 (březen 2022)

Březnové číslo právě držíte ve svých rukou. Na prvních stránkách jsou tradičně projevy přednesené v Senátu Parlamentu České republiky na Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Již sedmnácté vzpomínkové setkání proběhlo i letos (stejně jako v loňském roce) bez pozvaných diváků, přenášela jej Česká televize na ČT24. Vzpomínková slavnost proběhla letos i na Ministerstvu zahraničních věcí ČR v Černínském paláci. Na Terezínský rodinný tábor jsme vzpomněli 8. března v Pinkasově synagoze v Praze. Stručný přehled za rok vydaných čísel časopisu, rozhovor s ředitelem Institutu Terezínské iniciativy Tomášem Krausem, ohlednutí ředitelky Nadačního fondu obětem holocaustu Marty Malé za uplynulým rokem, vydání zajímavé publikace o André Simonovi (Otto Katzovi) a rozloučení s Annou Hyndrákovou – to byly náměty dalších článků v tomto vydání. V únoru vzpomnělo Kladno pietním programem na 80. výročí transportů, na začátku března se konala premiéra nonverbálního divadelního představení Gramofon.

Tryzna za terezínský rodinný tábor – 8. března 2022

Pinkasova synagoga v Praze

Vážení členové Terezínské iniciativy, vážené dámy, vážení pánové, vážení hosté!

Vítám vás na dnešní tradiční tryzně za Terezínský rodinný tábor. Zvláště vítám vzácného hosta – velvyslance Spolkové republiky Německo pana Andrease Künne a paní Katrin Bock.

Dnes je tomu 78 let, co došlo k smutné a tragické události, která postihla ve svých důsledcích mnohé z nás. Není to tak dávno, kdy se kdosi vyjádřil, že členové Terezínské iniciativy jsou jen kladeči květin a věnců. Přestože tomu tak zdaleka není, ani za tuto činnost se nestydím a v žádném případě se jí nevzdávám.

Kdo jiný, než my, členové druhé a dalších generací, budou tuto činnost v budoucnosti vykonávat? Nebudme naivní, nikdo jiný to za nás neudělá.

A tak jsem velmi rád, že letos zapálí 6 svíček za 6 milionů obětí šoa mladá 14letá slečna Hanka, žákyně 8. třídy Lauderových škol, a vlastně už čtvrtá generace.

Michal Stránský

Eva Pokorná:

V Pinkasově synagoze rekapituluji svůj život už podruhé. Již před lety jsem o to byla požádána, stejně jako nyní. Nemám moc co dodat, ale chápu, že je nás svědků holocaustu již málo a že je důležité, abychom se podělili o hroznou zkušenost, které tragicky poznamenaly naše životy, a neustále je připomínali. Je to naše povinnost v tom smyslu, že je třeba se snažit o to, aby se nic podobného již neopakovalo.

Měla jsem šťastné dětství. Narodila jsem se do rodiny okresního lékaře ve slovenských Feledincích poblíž maďarských hranic. Dědeček byl tamtéž zvěrolékařem a ve vesnici bydlela i moje

prababička. Doma jsme mluvili maďarsky, ale s prababičkou jsem musela mluvit německy, ona maďarsky neuměla. Do roku 1938 jsem chodila do slovenské státní školy, po připojení území k Maďarsku do školy maďarské.

Košer domácnost měla pouze prababička, prarodiče i rodiče nikoliv, i když veškeré židovské svátky jsme drželi.

Maďarské úřady nechtěli mít otce jako žida za úředního lékaře, ale v roce 1942 ho stejně poslali do Volovce na Podkarpatskou Rus, protože tam řádil skvrnitý tyfus a doktor tam měl na starosti také posádku. Otce potom přímo odtamtud deportovali do Osvětimi, kde zahynul.

Zbytek rodiny, já, dědeček a babička, matčina sestra s pětiletým chlapcem a dědečkova sestra jsme všichni byli v květnu 1944 deportováni a po několika zastávkách všichni skončili v Osvětimi. Moje matka se zhroutila a odvezli ji s ostatními nemocnými také do Osvětimi.

Po příjezdu do Auschwitz-Birkenau jsem nesla v náručí malého bratrance a malý chlebníček s věcmi pro něj. Za řevu esesáků jsem chlebníček odhodila. Teta ale na mne zavolala, že to není zavazadlo. Dítě jsem jí předala a vrátila jsem se pro chlebníček, který mi stejně nedovolili zvednout. Chtěla jsem se k svým příbuzným vrátit, ale už je

poslali na jednu stranu a mne na jinou. To jsem je viděla naposledy.

Bylo mi 15 let a zůstala jsem sama. Měla jsem štěstí, že v bídných podmínkách vyhlazovacího tábora se mne ujaly dvě paní, sestry z naší vesnice. Pomáhaly mi v Osvětimi i poté, co nás poslaly po dvou měsících na práci do továrny AEG v Trutnově, kam jsme denně z lágru v Poříčí dva kilometry v zimě chatrně oblečené a bez pořádných bot docházely.

Na jaře 1945 nás najednou přestali vodit do továrny v Trutnově a začali nás místo esesáků hlídat příslušníci wehrmachtu, kteří nás nechali kopat zákopy. Jednoho rána jsme zjistily, že nás nikdo nehlídá. Pak se objevil jeden ruský voják a hlásil, že brzy přijdou další. Vypukl hrozný zmatek, vězeňkyně vylomily dveře do skladu, hledaly potraviny, ale žádný chleba tam nebyl, jen pytle s moukou, cukrem a marga-
rín.

Dvě mé ochránkyně nedovolily, abych se toho s ostatními účastni-
la, a usoudily, že je třeba lágr opustit. Cestou na nádraží nám lidé dali nějaké ošacení a jídlo. S nákladním vlakem, do kterého jsme nastoupily, jsme několik dní cestovaly, přesně nevím kudy. Skončily jsme ale v Budapešti. Tam jsem obdržela první doklad v ruštině

a potvrzení, že jsem československá občanka. Vrátila jsem se na Slovensko, ale v rodné vesnici nikdo z mých příbuzných nebyl. Po několika týdnech jsem odjela do Bratislavy. Tam si mě našli dva matčini bratrance, kteří se vrátili do Prahy se Svobodovou armádou. Později se mě ujali vzdálení příbuzní, kteří měli sami tři děti. U nich jsem chodila rok do školy a naučila jsem se česky. V 17 letech jsem na výjimku byla přijata do dvouleté zdravotní školy, ačkoliv přijímali až od 18 let. To předurčilo celý můj profesní život. Pracovala jsem jako zdravotní sestra.

Později jsem se vdala a narodila se mi dcera. Potkala mě další rána, když jsem brzy ovdověla a zůstala s patnáctiletou dcerou sama. Bydleli jsme na Vinohradech v blízkosti Československého rozhlasu a já pracovala na popáleninovém oddělení v Legerově ulici.

V srpnu 1968 jsme přišly o domov, když byl za sovětské okupace náš dům zcela zničen a musely jsme se s dcerou přestěhovat. Na popáleninách jsem pak ještě byla svědkem úmrtí Jana Palacha.

Ačkoliv jsem po válce zůstala úplně sama, mám dnes velkou rodinu. Dcera vystudovala a celý život pracovala jako novinářka. S manželem vychovali tři děti a dnes jsem již obklopena sedmi právnučaty.

Od roku 1945 jsem členkou Židovské obce Praha, a pokud mi síly stačily, snažila jsem se být užitečná. Dlouhá léta jsem pracovala jako dobrovolnice na sociálním oddělení. Víc než 10 let jsem dělala taharu. Od roku 2004 bydlím v penzionu Charlese Jordana, kde jsem také pomáhala těm, kteří to potřebovali. Dnes už jsem naopak vděčná za pomoc mladších.

Foto Matěj Stránský

Po projevu Evy Pokorné se pomodlil pan rabín Karol E. Sidon a s účastníky tryzny se rozloučil Michal Stránský, který poděkoval přítomným za účast a pozornost s přáním: „Abychom se příští rok opět sešli ve zdraví a v míru.“

Koncem loňského roku ses stal ředitelem Institutu Tereziánské iniciativy. Jak k tomu došlo?

Byla to – jako již několikrát v mém životě – náhoda. Již delší dobu jsem uvažoval o tom, že svou dlouholetou činnost ve funkci tajemníka Federace židovských obcí předám někomu mladšímu. Příznivá konstelace pro takový krok nastala právě v této době, kdy se vyskytl vhodný kandidát a mně se tak uvolnily ruce k tomu, abych se věnoval některým dalším projektům, na kterých mi záleží, a to především těm, které jsou nějak spojeny s pamětí holocaustu. Po dramatickém vývoji v ITI, který jsme s nelibostí sledovali v průběhu celého loňského roku, jsem se stal členem správní rady, která odvolala dosavadní ředitelku a pověřila řízením Institutu zkušeného právníka Martina Thiela. Ten však náhle vážně onemocněl. V takové situaci nastala potřeba zajistit na určitou dobu chod ITI a správní rada mě požádala, abych se provizorně funkce ředitele ujal. S tím jsem souhlasil, ale předpokládal jsem, že to bude skutečně jen na krátkou přechodnou dobu. Zatím však zdravotní stav neumožňuje návrat Martina Thiela a výběrové řízení na tuto pozici nepřineslo – i přes prodloužení termínu – žádné výsledky. V současné době tak zatím zůstává status quo.

Rozhovor s Tomášem Krausem zaznamenal Michal Stránský

Jak se Ti podařilo zrevitalizovat Institut TI v tak krátkém čase?

Já bych nemluvil ani tak o revitalizaci, jako spíše o stabilizaci. Pravdou je, že turbulentní situace, do které se Institut dostal díky nechutným veřejným diskusím o tom, zda jsou Židé rasisti, protože odmítají číst jména romských obětí holocaustu, nás opravdu hodně poškodila. Trvalo dost dlouho, než jsme vysvětlili, že to tak rozhodně není a že takováto myšlenka sama o sobě je pro nás nesmírně urážlivá. Na druhou stranu je pravdou, že Jom ha-Šoa je celosvětovou připomínkou židovských obětí holocaustu, zdůrazňující především hrdinné povstání ve varšavském ghettu v dubnu a květnu roku 1943. Není to tedy připomínka všech obětí nacismu, od toho jsou jiné pietní akce, které se vážou k jiným historickým událostem, např. 27. leden, připomínající osvobození Auschwitzu. Myslím, že se nám nakonec podařilo tento náš postoj vysvětlit a docela dobře medializovat. Tahle rozbouraná atmosféra měla ale vliv i na samotný chod Institutu, kdy některé kolegyně chtěly podpořit dosavadní ředitelku a rozhodly se demonstrativně odejít, aniž by si uvědomily, že diskuse o Jom ha-Šoa je pouze zástupným problémem. Sám zakladatel, Tereziánská iniciativa, ale i nově konstituovaná správní rada, jí vytýkaly především nedostatek komunikace a odchýlení od původního záměru, kvůli kterému byl ITI založen. U toho jsem mimochodem tehdy byl, protože – jak se asi všeobecně ví – Miroslav Kárný a jeho žena Margita byli moji příbuzní. Ale zpět k vnitřnímu chodu – většina kolegyň se nakonec rozhodla v Institutu zůstat a pokračovat v práci na rozběhnutých projektech. Tomu jsem nesmírně rád.

Co připravuje ITI na nejbližší půlrok, rok?

Stále se potýkáme s nepříznivými podmínkami, které vycházejí z různých restrikcí v souvislosti s coronavirovou pandemií. Mnoho našich projektů je postaveno na práci s veřejností, mnoho z nich má i zahraniční přesahy. To v době, kdy se prakticky necestovalo a kdy uspořádat některá shromáždění na veřejnosti, příp. zorganizovat vzdělávací semináře ve školách či dalších institucích, bylo téměř nemožné. Ale i tak se podařilo některé dílčí programy zachovat a realizovat. V letošním roce budeme – i díky podpoře Nadačního fondu obětem holocaustu, Magistrátu hl. m. Prahy a Velvyslanectví Spolkové republiky Německo – dále pracovat na rozvoji portálu holocaust.cz. Nadále se budeme věnovat rešeršním službám, doplňování a upřesňování údajů v Databázi obětí, budeme pokračovat v rozvoji naší odborné knihovny a věříme, že se nám v krátké době podaří inovovat naše webové stránky, tak, aby byly komfortnější a uživatelsky přístupné, nejen po obsahové stránce.

Jak to bude letos s veřejným čtením jmen obětí na Jom ha-Šoa?

Poté, co proběhla ona nechutná kampaň, o které jsem se již zmínil, nebude jednoduché uspokojit všechny aktéry. Je jasné, že formát, kdy byl otevřen prostor všem, kteří chtěli přečíst jakákoliv jména, již praktikovat nelze.

Zároveň chceme zcela jasně vyjádřit podporu myšlenky, že Romové byli zrovna tak oběťmi nacistické perzekuce jako Židé a že je důležité jejich utrpení stále připomínat. Předpokládáme proto, že po dohodě s romskými organizacemi, především s Muzeem romské kultury v Brně, zvolíme vhodnou formu spolupráce. Jejich zástupci se zúčastní Jom ha-Šoa a naši zástupci zase jejich pietních shromáždění, ať už při připomínce osudu koncentračního tábora

v Letech – u kterého vždy zástupci židovské komunity byli – anebo veřejné akce „Porajmos“ v srpnu letošního roku, připomínající genocidu Romů během nacistické vlády v Německu, Maďarsku a Chorvatsku. K tomu připravujeme i tiskovou konferenci v předvečer Jom ha-Šoa, kde tyto postoje zcela jasně vysvětlíme.

Foto Radim Nytl (říjen 2021)

Nadační fond obětem holocaustu v roce 2021

Nadační fond obětem holocaustu (NFOH) pokračoval ve své činnosti, a to především v podpoře projektů péče o přeživší šoa, vzdělávacích a vzpomínkových projektů, obnovy židovských památek, vzdělávání v judaismu a rozvoje židovských komunit. Rozdělili jsme 21,5 milionu Kč, přičemž 17,5 milionu bylo hrazeno z dotace Ministerstva kultury ČR.

Těší nás, že můžeme stále financovat řadu důležitých projektů, jakým pro nás je vedle prioritní potřebné péče o přeživší např. vzdělávací projekt Tereziánské iniciativy – exkurze českých žáků a studentů do Památníku Terezín.

Podporu projektů doplňujeme organizováním našich vlastních aktivit, zejména pořádáním odborných vzdělávacích seminářů pro sociální pracovníky, pečovatele a psychology židovských organizací, kteří pečují o přeživší šoa a jejich rodiny. Dále semináře Mechanchim pro židovské učitele, lektory a komunitní pracovníky. Zaměřujeme se také na rozvoj komunity, připravujeme diskusní kavárny (Tří generací, Jsem Žid a zdravý, Diskuse nejen pro děti Maislovky), dobrovolnickou brigádu na židovském hřbitově a oslavu svátku chanuka ve veřejném prostoru. Všechny projekty se nám podařilo realizovat, byť s omezením v rámci platných protiepidemických opatření.

Společně s Federací židovských obcí v ČR jsme uspořádali každoroční vzpomínkové setkání u příležitosti Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti

Dobrovolníci na brigádě na hřbitově v Kovanicích

lidskosti v Senátu Parlamentu ČR, žel kvůli pandemii bez pozvaných hostů. Připojili jsme se k aktivitám k 80. výročí založení terezínského ghetta a uspořádali ve spolupráci s Českým osvětivským výborem vzpomínkový večer na Židovské obci v Praze. Vzdělávací seminář spojený s návštěvou bývalého vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau jsme přesunuli na letošní rok.

Pevně doufáme, že letošní rok bude námi podporovaným projektům a našim aktivitám příznivější. Velmi postrádáme osobní setkání.

Děkujeme Tereziánské iniciativě, jejím členkám a členům za spolupráci, přejeme vám všem především pevně zdraví.

Marta Malá, ředitelka NFOH

Pozvánky na duben a květen

ICEJ (Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém) zve na akci KULTUROU PROTI ANTISEMITISMU 10. dubna 2022. Akce začne tradičním Pochodem dobré vůle, který se letos vydá na svou obvyklou trasu ze Staroměstského náměstí ve 14.00 hodin.

Zveme vás na tradiční TEREZIÁNSKOU TRYZNU, která se letos bude konat 15. května na Národním hřbitově před Malou pevností v Terezíně od 10.00 hodin.

Vzpomínkovou akci také letos organizuje Památník Terezín ve spolupráci s Ústeckým krajem, městem Terezín, Federací židovských obcí v ČR a Tereziánskou iniciativou.

Kladno vzpomíná na 80. výročí transportů

Je obdivuhodné, jak bohatý pietní program připravilo město Kladno ve spolupráci s dalšími subjekty k připomenutí 80. výročí dvou transportů označených písmeny Y a Z, které odvezly přes 1600 osob, prakticky veškerou židovskou populaci z Kladna a okolí, z nichž 93 % se již nikdy nevrátilo.

Několikadenní program zahájil dne 22. 2. 2022 vzpomínkový akt, jehož účastníci, bylo jich asi kolem 200, se shromáždili u pamětní desky umístěné v místě tehdejšího shromaždiště na OD Central. Původní budova, kde bylo shromaždiště, někdejší učitelství ústav, se nezachovala. Mezi účastníky byli např. Dan Jiránek, zastupitel, a Zdeněk Slepíčka, tajemník MÚ Kladno, Soňa Chalupová, starostka Berouna, Phaniel Osweto, farář Církve československé husitské, Miroslav David, starosta Sokolské župy Budečské, Gabriela Havlůjová, předsedkyně Spolku pro zachování odkazu českého odboje, Eva Armeanová, předsedkyně kladenské Jednoty Československé obce legionářské, František Bányai, předseda Židovské obce v Praze, Marta Malá, ředitelka NFOH a členka prezidia Mezinárodního osvětivského výboru, zástupce ICEJ Radek Hejret a další.

Všechny přítomné přivítala hlavní organizátorka akce, historička Gabriela Havlůjová. Po položení květin na památku více než 1600 odvezených kladenských židovských spoluobčanů promluvila archivářka Irena Veverková, která se již léta věnuje studiu židovského života a osudu kladenských Židů. Popsala podrobně podmínky, jak před 80 lety celá deportace ve 2 transportech probíhala. Jak to bylo tehdy obvyklé: povolených 50 kg zavazadel, kontrola bytů, odevzdání klíčů, přidělení transportních čísel a pochod ulicemi do zadní části nádraží, odkud pak odjízďeli do Terezína. Toutéž cestou pak prošel pamětní průvod s rozsvícenými svíčkami po silnici pokryté židovskými hvězdami, které připomínaly počet zavražděných. Hvězdy zhotovili kladenští

školáci. Svíčky byly poté položeny u nově odhalené pamětní desky s nápisem: „U příležitosti 80. výročí transportu židovských spoluobčanů našeho regionu zde byla umístěna symbolicky

Davidova hvězda. Připomíná nám zavražděné židovské spoluobčany, kteří se zpět domů už nevrátili.“ Celá velice působivá pietní vzpomínka byla zakončena čtením části jmen zavražděných. Všechna jména nebylo možno přečíst – trvalo by to dlouho do noci... Akce vyzněla důrazem na to, že na tyto tragické události nesmíme zapomenout.

Také další programy navazující na tuto vzpomínku vzbudily velký zájem: 23. 2. se v místní knihovně konala beseda s Michaelou Vidlákovou, všech 75 míst v knihovně bylo již předem zamluveno a knihovna byla plná lidí, kteří se zájmem poslouchali, jak vypadal život v Terezíně a co potkalo ty, kteří byli poslání dál „na východ“. Na závěr se ještě mnozí něco zeptali či připojovali své poznámky. Zajímavé bylo, kolik lidí se přitom hlásilo ke svým o 1–2 generace vzdálenějším židovským kořenům. Ve dnech 22. a 23. 2. Michaela Vidláková ve spolupráci s Radkem Hejretem navštívila dopoledne také dvě kladenské školy, kde proběhly besedy se studenty. I studenti projevíli o tematiku velký zájem – a prý je to opravdu něco jiného slyšet vyprávět pamětníka než číst o té době v učebnici dějepisu.

Další den se pak mnoho návštěvníků zúčastnilo besedy s dr. Irenou Veverkovou, která při této příležitosti uvedla na trh nové velice podrobně a zajímavě zpracované rozšířené 2. vydání knihy Cesty bez návratu. Jsou tam pečlivě zdokumentovány předválečné životy a osudy kladenských židovských rodin.

Také komentovaná prohlídka kladenského židovského hřbitova přivola-la mnoho zájemců. Ovšem zde se ukázalo, že hřbitov je značně zanedbaný a že by bylo velice záslužné, kdyby se město v rámci vzpomínek na své zavražděné občany ujalo péče o hřbitov, vždyť potomci těch, kteří tam jsou pohřbeni, se o hroby svých předků starat nemohou – sami ani hroby nemají.

Určitě lze říci, že celý program je příkladnou ukázkou toho, jak uctít památku povražděných židovských spoluobčanů a městu Kladnu za to náležitě veliký dík!

Michaela Vidláková

Gramofon – divadlo ze života

Příběh skutečně neskutečný nebo neskutečně skutečný?

V Žitné ulici 41 se skrývá téměř neznámé maličké divadélko MA. MA proto, že jeho duší je Marianna Arzumanova. Ve dnech 1. 3. a 3. 3. tam proběhla premiéra a první repríza hudebně – pěvecky – zvukově – nonverbálního divadelního představení Gramofon. Co znamená ten složitý pojem? Zaznívá zpěv, zvuky, hudba, výkřiky, ale jinak herci nepromluví ani slůvko. A přesto divák rozumí.

Základem děje je skutečný příběh židovské dívky ze Slovenska Heleny Citronové a osvětimského SS dozorce Rakušana Franze Wunsche, příběh neskutečný tím, že se skutečně přihodil. Mezi těmito protipóly vznikla láska. Láska v pekle. Jednu rovinu představení tvoří právě děj v koncentračním táboře Auschwitz-Birkenau, který je střídán druhou rovinou, v níž

někde v dalekém místě – nebo v dalekém čase – žije malý židovský chlapec, který se učí číst hebrejská písmenka. Představení provází jako hlavní motto známá jidiš píseň *Ojfn pripečik*, o tom, jak rabín učí děti číst. Zaznívají i jiné židovské písně vystřídané zvuky jedoucího vlaku, křikem dozorců, štěkotem psů a celé představení spojuje sugestivní hudba. Přesvědčivé herecké výkony

malé skupinky herců, kteří se ve vteřině proměňují: chvíli jsou to židovští vězňové, kápo a dozorce, chvíli zas lidé obývající šťastný dětský svět, vzpomínky a sny mladé vězeňkyně.

Ten zážitek se nedá vypovědět slovy. Pokud to budou ještě hrát, stojí za to si to prožít – a zcela záměrně píši **prožít** a ne **podívat** se.

MV

Franz Wunsche

Helena Citron

Ondřej Kohoutek, Marianna Arzumanova, Michaela Vidláková, Janusz Hummel – foto Jiří Valeš

PhDr. Alena Vlčková

Narodila se v roce 1947 v Plzni. Ve Štěnovicích navštěvovala základní školu a po jejím ukončení začala studovat na Střední všeobecně vzdělávací škole v Plzni na náměstí Odborářů, dnes Gymnázium Mikulášské náměstí. Po maturitě pokračovala ve studiu na Pedagogické fakultě v Plzni, promovala v roce 1970. Poté čtyři roky učila na základních školách v okrese Plzeň-jih. Teprve v roce 1974 mohla začít učit na gymnáziu v Blovicích, a tím měla možnost začít studovat externě od roku 1975 na pražské Filozofické fakultě. Promovala v roce 1980, v témže roce složila na katedře české literatury i rigorózní zkoušku. Na obou fakultách vystudovala obor český jazyk a literatura. Při studiu na FF UK se dostala do problémů s tehdejšími OV KSČ Plzeň-jih, protože odmítla vstup do strany. V roce 1980 ji zaměstnavatel, kterým byl KNV v Plzni, sdělil, že po odmítnutí stát se členkou

KSČ už pro ni nebude v celém kraji žádné místo učitelky. Byla tedy nucena rozvázat pracovní poměr. Nakonec získala místo středoškolské profesorky na plzeňské střední zdravotnické škole, protože tato škola byla institucí spadající pod kompetenci ministerstva zdravotnictví a nikoli školství, jako tomu bylo u gymnázií. Od začátku 90. let také působila na Ústavu jazyků LF UK v Plzni. V roce 2008 odešla do penze. Žije s manželem v obci Štěnovice nedaleko Plzně. Je dlouhá léta členkou Společnosti bratří Čapků a stejně dlouho je i členkou Spolku českých bibliofilů. Jejimi celoživotními zájmy jsou literatura a historie.

Ačkoliv paní dr. Vlčková nemá židovský původ, historie Židů na Plzeňsku, a to především v místě jejího bydliště, se pro ni stala osudovou záležitostí. Mapuje mnoho let historii židovské komunity jak v době předválečné, tak

v období holocaustu. Již v roce 2010 napsala publikaci „Židovská historie ve Štěnovicích“, kterou v roce 2011 vydal OÚ Štěnovice jako sborník č. 4. Její publikační činnost je však mnohem bohatší. Dr. Vlčková však nejenom sbírá historické informace o židovské komunitě, ale velmi aktivně se podílí na záchraně židovských památek, dbá např. o udržování židovského hřbitova v Přešticích, pořádá různé přednášky a osvětové akce, tak aby historie židů neupadla v zapomnění. To, co ovšem považuji za naprosto neuvěřitelné, že díky jejím aktivitám se po mnoha letech podařilo najít příbuzné naší rodiny v USA – jsou přímí příbuzní právě významného židovského občana ze Štěnovic p. Jiřího Roubíčka (jeho maminka, která zahynula v KT Osvětim, byla sestrou mojí babičky paní Idy Kleinové). Díky paní dr. Vlčkové se tak uskutečnilo setkání mojí maminky Ing. Věry Polákové, roz. Gansové, s dcerou a vnučkou p. Jiřího Roubíčka pí Susan Roubicek v ČR. Moje maminka jí za to nikdy až do své smrti nepřestala být vděčná. Díky tomu všemu tak vzniklo i velké přátelství mezi mojí a její rodinou. Paní dr. Vlčková a její manžel Jiří se tak stali tetou a strýcem mojí rodiny.

Ve chvalozpěvu na paní dr. Vlčkovou bych tak mohl pokračovat i nadále. Je nutné zdůraznit, že její aktivity ocenila

i ŽO v Plzni i v Praze, které ji zvou na svá významná setkání, tak jako by byla jednou z nás.

Jsem přesvědčen, že o lidech jako je paní dr. Vlčková je třeba psát, je třeba je ocenit, a to zvláště v dnešní rozjitřené době, kdy se začínají vracet některé protizidovské nálady a aktivity.

MUDr. Martin Polák, Mladá Boleslav

Studentské literární a výtvarné práce oceněné v soutěži Památníku Terežín na téma: Když je třeba pomoci

Kaňky

Pavel Peroutka, 17 let, Gymnázium Jana Palacha, Mělník (2. kategorie, 1. místo)

Tak prý končí válka. Německo padlo, nebo něco v tom smyslu. Teď mne s tím vzbudil Artur, povídal, že to říkali ti noví doktoři. Zní to moc hezky, možná až moc hezky. Člověk by řekl, že v tom musí být nějaký háček. Vždycky je ve všem háček, to mne pobyt tady naučil.

Tedy háček pro nás je mi jasný. Ještě se odtud nějakou dobu nepodiváme, protože se nám tu rozmohl nějaký tyfus – to taky říkali ti doktoři z České pomocné akce. Ale nevím, co to bude pro zbytek světa, jako ten háček. Ne že bych tomu nevěřil, to se rozumí, že tomu věřím, přece by všichni esesáci nesbalili svoje saky paky a neodjeli na západ jen tak pro nic za nic. A normální české doktory by nám sem taky nepustili jen tak. Ale že se zabil Hitler, to je tedy pěkná blbost.

Nechápejte mne špatně, já být Hitlerem, tak se zabiju taky, ale z toho, co jsem o něm slyšel, nemám dojem, že by byl schopný se někdy vzdát. A jestli se vážně zasebevraždil, tak mě mrzí, že to za něj nemohl udělat někdo jiný. Rozumějte, na světě musí být tolik lidí, kteří by z toho či onoho důvodu chtěli „Vůdce“ zabít sami, ať už pro osobní mstu, nebo pro nějaké vyšší dobro a tak. Vlastně, když nad tím teď tak přemýšlím, je možná lepší, že to udělal sám. Když už má na rukou krev tolika lidí, bylo by zbytečné, aby tam někdo musel mít tu jeho.

Ale zpátky na začátek. Artur je můj nejlepší kamarád, oběma nám je sedmnáct a bavíme se už skoro tři roky, co tu jsme. Tím *tu* myslím Terežín. Je to stará vojenská pevnost, ale teď, když je protektorát a válka, funguje jako ghetto pro Židy. A to jsem prý já. Toho si na Němcích cením, že mi to řekli. Člověk se každý den dozvídá něco nového.

Co tak vím, moje babička a děda byli Židé, tím pádem asi i maminka, ale doma jsme o takových věcech prakticky nemluvili. Ale to ze mě i táty tedy dělá Žida, a tím pádem nemáme právo na život. Je to absurdní. Zní to jako špatný vtíp, alespoň já se teda nesměju. Už jsem se ale se svým osudem tak nějak smířil a v podstatě čekal na smrt, která, jak se zdá, nepřišla. Přišel jen Artur s tím, že končí válka.

Po zjištění této informace jsem se oblékl. Dlouho jsem se nerozmýšlel, co si na sebe vezmu, bylo už docela teplo a já vlastnil všehovšudy jedny boty, jedny kalhoty a tři svršky. Podíval jsem se, kolik je hodin. Bylo totiž něco po půl deváté, což mne poměrně fascinovalo – byl jsem zvyklý vstávat podstatně dříve a pracovat. To mne donutilo se pousmát, přeci jen asi něco končí.

Vyšel jsem ven z kasáren, ve kterých jsem tehdy žil a sdílel je s nespočtem dalších, a rozhlédl se po ulici. Ten den bylo poměrně rušno, tyfus netyfus. Nakažení měli nařizeno zůstat izolovaní na vyhrazených místech, takže to mne netrápilo.

Gabriela Bratová: Naděje, 12 let, ZŠ T. G. Masaryka a MŠ Písek (2. kategorie, 7. místo)

Mezi lidmi se šušovalo, že by dnes měli přijet Rusové, proto to rušno. Moc nevím, co si mám o těch Rusech myslet. Nemůžou být moc špatní, když bojovali proti Hitlerovi, ale slyšel jsem o nich i docela nepěkné věci. A rozhodně nemůžou být horší než Němci, to snad nemůže být nikdo. A Rusové nás odsud přece brzy pustí, ne? Chápal jsem tedy rozrušení ostatních obyvatel Terezína, protože nejbližší dny nejspíše rozhodnou, co s námi bude.

Já se snažím nemyslet na to, co se mnou bude. Samozřejmě, chci odsud pryč, stejně jako všichni ostatní, ale kam půjdu? Tátu odvezli na východ a máma umřela při nehodě v práci, tedy alespoň to mi řekli. Nevím, co se stalo s mými prarodiči a zbytkem rodiny, naposledy jsem je viděl v jedenáctýřicátém roce. Nevím, kde a jestli vůbec žijí, ani jestli je chci hledat. V podstatě je už neznám a oni neznají mne. Při posledním setkání s kýmkoliv z nich jsem byl ještě dítě. Víím vůbec já sám, kdo jsem? Kdo jsem za těmito vysokými kamennými zdmi, od kterých jsem se poslední tři roky nevzdálil? Kluk, co nemá rodiče ani základku. Budižkničemu.

S těmito úvahami jsem si došel pro snídani, kterou jsem zabraný do myšlenek snědl, ani jsem to nevnímал. Myslel

jsem taky na tátu. V posledních týdnech nám sem přijížděly transporty nacpané neskutečně pohublými troskami lidí z východních pracovních táborů. Vždycky jsem koukal, jestli mezi nimi náhodou není táta. Ale měl jsem jen malou naději a raději jsem se jim obloukem vyhýbal. Sice mně jich bylo neskutečně líto, ale slyšel jsem, že tyfus sem možná zatáhli oni a já nechtěl nic riskovat. A taky na to vypadali, jako na to, že přenášejí nějaké nemoci. Já to nemyslím vůbec zle, ale takhle zubožené lidi jsem jaktěžživ neviděl. Člověk na ně na ulici moc často nenarazil, ale když už byli někde k vidění, bylo to jako zjevení. Lidské schránky jako bez duše, ještě hubenější než my, špinaví, ztrácející se v zatuchlých pruhovaných hábitech připomínajících pyžama, pohled upřený přímo k zemi. Prostě jsem si mezi nimi svého tátu nedokázal představit, a tak nějak jsem věděl, že on už se nevrátí.

Z těchto pochmurných myšlenek mne vytrhl radostný výkřik, oznamující, že „už jsou tady!“ Přirozeně jsem tedy vyběhl a očekával sovětské tanky nebo něco takového. Naskytl se mi ale pouze pohled na několik děček hrajících si na trávníku. Pomyšlení na to, že ještě nedávno jsme na trávník nesměli, je docela komické. Nevím, na co si ty děti hrály, že ►

u toho takhle pokřikovaly, ale nerušil jsem je, jen chvíli pozoroval. Pak jsem se zase uchýlil do své hlavy.

Přijely až v noci, když skoro všichni spali. Ty tanky. A taky auta. Pomalu projížděly terezínskými ulicemi, které se rychle plnily vstávajícími lidmi, kteří se šli podívat, kdo je to osvobozuje. Na vozidlech posedávalo pár vojáků, kteří možná čekali nějaké bouřlivé uvítání, to nevím. Nic takového se však nekonalo. Upřímně jsem ho očekával taky, i když já osobně jsem jásat nehodlal. Díky tomu tichu jsem si uvědomil, že asi nejsem jediný, kdo neví, co pro něj osvobození znamená. Terezínský lid lpěl skelnými pohledy na vozidlech, ze kterých na něj zírali vojáci pohledy nepřítelů odlišnými. Bylo vidět, že si taky prošli svým. A bylo taky vidět, že jsou zaraženi naším vzezřením. Muselo to být jako projíždět městem duchů.

Nu, a to bylo všechno. Jak přijeli, tak zase zmizeli, jako by se nic nestalo. Tím jsme tedy byli osvobozeni.

Všechno nám večer potvrdili čeští doktoři a také to, že je v příštích dnech mají doplnit ti sovětští, aby pomohli zvládnout ten tyfus, co tu máme. To je dobře, aspoň myslím. Také řekli, že Němci toho dne kapitulovali. Neměl jsem náladu slavit.

A taky že přijeli, hned druhý den dorazilo několik vozidel, ze kterých vyskákali ruští vojáci a felčari. Na pozdrav řekli něco rusky.

Následovala prohlídka, zda nemáme tyfus, rozšíření od všivovacích stanovišť, která už dříve zřídili naši doktoři, a začali okamžitě zřizovat lepší podmínky pro nakažené. Zatím ti Rusové působili jako správní chlapi, zdálo se i, že o nás mají vážně strach a chtějí nám pomoci. Teda alespoň jejich lékaři. Vojáci se tvářili, jako že tu jsou jen proto, že opravdu musí, což jsem jim vůbec neměl za zlé. Vždyť já se taky tvářil, jako že jsem tam jen proto, že musím!

Tu jejich lékařskou prohlídku jsem taky podstoupil – po chvíli doktor spokojeně konstatoval, že tyfus nemám, protože nemám ani zvýšenou teplotu, ani vyrážku a boláky. I já byl spokojený. Kdo by taky chtěl mít tyfus.

Toho večera jsem zjistil, že tyfus mám.

Nemohl jsem usnout, tak jako jsem v Terezíně nemohl usnout často, a přemýšlel jsem nad spoustou věcí, které asi nejsou podstatné, ale mimo jiné šlo opět o to, co budu dělat, až odsud vypadnu. Myslím, že tou dobou jsem už skoro spal, když jsem se nevědomky poškrábal na hrudi. Pokud bych byl jinde a jindy, nevěnoval bych tomu pozornost, ale v tu chvíli jsem úplně zapomněl na nějaký spánek. Mezi prsy jsem si nahmatal asi pět malých svědivých pupínků a dobře jsem věděl, co to znamená. Taky jsem dobře věděl, že je dost možné, že mne tyfus v mém momentálním stavu a bez kvalitní lékařské péče zabije. Stejně tak jsem věděl, že šance, že mi *tady* bude poskytnuta kvalitní péče, je i přes Sověty dovezené vybavení při současném počtu nakažených dost mizivá.

Zůstal jsem v klidu. Jednak jsem nechtěl nikoho vzbudit a jednak jsem věděl, že panika mi nijak nepomůže. Tedy ne že bych napanikařil, jen to nebylo moc vidět. Pokoušel jsem se dát dohromady svoje možnosti, ale moc jich nebylo; mohl bych utéct, dostat se do Prahy a tam si sehnat schopného doktora, který mě z toho dostane bez rizika, ale to je hloupost, nedostal bych se ani z pevnosti. O Rusech toho moc nevím, ale nemyslím si, že by mne vyprovodili a popřáli rusky šťastnou cestu, spíš by něco zakřičeli a vytáhli na mne zbraň. A já bych

nevěděl, co po mně chtějí, protože neumím rusky. Třeba bych neudělal to, co by po mně chtěli a zastřelili by mě. Není to ale přeci jen lepší smrt, než se nechat pomalu zničit tyfem? Asi je, ale zase není jisté, že umřu, vždyť jen přeháním. A nebo ne? Lidi tu na tyfus umírají denně a nejsou to jen ti staří.

Byl jsem prostě dost rozrušený a vymýšlel různé šílené plány, celou noc mi to nedalo spát. Když k ránu vysvitlo slunce dost na to, abych viděl, prozkoumal jsem důkladně svou hrud'. Už jich bylo sedm. Sedm flíčků jako sedm kaněk červeného inkoustu. A já se konečně rozhodl. Tedy bylo to jediné logické rozhodnutí, které jsem mohl udělat, nic dramatického, prostě a jednoduše jsem to šel nahlásit doktorům. Ti mě okamžitě izolovali, změřili mi teplotu, která byla lehce zvýšená, a přidělili mi lůžko na jednom z oddělení pro nemocné s tyfem.

Ležela tam se mnou nejméně stovka pacientů, většina na tom byla velmi špatně a velkou část tvořili noví obyvatelé Terezína, tedy ti, kteří v předchozích týdnech přijeli v transportech z východu. Pyžamkáři jsme jim říkali. Doktor, který mne měl na starost, se ke mně choval velice hezky a zbytek personálu, zejména sestry, také. I přesto se mi v následujících dnech přitížilo. Kaněk přibývalo a teplota se pomalu, ale jistě zvyšovala.

Ve chvílích, kdy mi bylo lépe, jsem se pokoušel navázat konverzaci s doktorem. Byla to jedinečná příležitost, jak po nekonečně dlouhé době získat alespoň zběžný, nezkreslený pohled na okolní svět. Sestry byly sice hodné, ale povětšinou staré a nebylo s nimi moc do řeči. Doktor, ač věčně zaneprázdněný, byl moje jediná možnost. Zaujalo mě na něm, že jsem ho tu nikdy dříve neviděl, ale zároveň byl Čech. Přes jeho počáteční neochotu bavit se se mnou, jsem se od něj dozvěděl, že za normálních okolností působí v Líbeznicích a že sem přijel dobrovolně.

Vrtalo mi hlavou, proč by sem někdo jezdil dobrovolně a vystavoval se tak velkému riziku. I kdyby to tu člověk přečkal ve zdraví, sebekratší pobyt tady by ho jistě poznamenal na doživotí. Proto jsem se z doktora pokusil dostat jeho motivaci. Nad mou jednoduše položenou otázkou, proč tu je, zareagoval překvapivě prudce a téměř okamžitě odešel od mého lůžka. Toho dne jsem už neměl příležitost s ním promluvit a nazítří jsem se neodvažoval zeptat na cokoliv osobního, takže jsem s ním radši mluvil o okolním světě. V kontrastu s jeho reakcí z předchozího dne byl milý a chtěl si povídat. Vyprávěl mi o okolním světě a já na oplátku o životě v Terezíně. Povídal mi o tom, že Hitler se doopravdy zabil a že jsme vyhráli válku, jen v Tichomoří se stále bojuje, ale to už se nás netýká, a i kdyby, tak vítězství je zaručené. Znělo to hezky. Také jsem se dozvěděl, že nebýt Rusů a českých dobrovolníků, dalších jako byl on, už by nás tyfus, skvrnitý tyfus, jak se mu správně říká, všechny pobil. Byli jsme zcela závislí na jejich pomoci.

Ptal jsem se ho také na Artura, jestli je v pořádku. On slíbil, že se po něm poptá, ale nevím, jestli to udělal, ani kde by se vlastně měl ptát. Radši jsem to tedy nechal být a už jsem se po něm nesháněl.

Asi po týdnu jsem konečně znovu sebral odvahu k tomu, abych se doktora zeptal, proč tu vůbec je, co ho donutilo sem dobrovolně přijít. Když jsem tak učinil, s povytaženým obočím na mne pohlédl a zamyslel se. Po chvíli tiše začal tím, že neví, proč mi to říká, ale že se asi prostě musí někomu světit. Říkal, že přijel léčit do Terezína, aby odčinil to, čeho

se dopustil. Prý velkou část války udával gestapu, aby tím ochránil svou ženu, která byla částečně Židovka. Udal několik rodin za různé věci, načež jejich členové končili ve věznicích či koncentračních táborech. Nezacházel zrovna do detailů, ale dokázal jsem si domyslet závažnost toho, co dělal. Ironií osudu bylo, že žena mu vloni zemřela na tuberkulózu.

Kdykoliv jsem pak viděl kohokoliv z řad dobrovolníků, honily se mi hlavou paranoidní myšlenky, zda jim na nás doopravdy alespoň trochu záleží, nebo je pro ně Terezín také jen osobním očištěm.

A tak se mi v Terezíně marodilo.

Jednou, když se mi zrovna udělalo lépe, vydal jsem se na toaletu. Cestou mi pohled utkvěl na jednom pyžamkáři, něco mi na něm nesedělo. A nejen to, že ten člověk nebyl při vědomí, vypadal neskutečně zuboženě a vyčerpaně. Celá jeho odkrytá hrud' i ruce byly pokryty desítkami kaněk. Některé byly tak černé, jako by je opravdu tvořil inkoust. Po chvíli mi došlo, co mi na něm nesedí, nebo možná spíše sedí. Ten člověk byl můj otec.

Byl. Druhý den ráno odvezli jeho mrtvolu.

Anna Cahová: Pivoňky a zavínutky, 14 let, ZŠ Benešova, Třebíč (2. kategorie, 5. místo)

Když je třeba pomoci...

Julie Stehlíčková, 15 let, ZŠ Moskevská, Kladno, (1. kategorie, 7. místo)

Unavenými prsty se snažím rozvázat uzel na zástěře, ráno když k nám přivezli tu paní, jsem byla tak roztrfěná, že se mi na zástěře místo mašle povedl jakýsi zauzlovavý drn. Pomalu za zády protahuju správný konec správnými oky a uzel se pomalu povoluje. Mezitím se mi před očima honí zážitky z dnešního dne: „Máňo, stříkačku, stříkačku, rychle. Natrhej to na obvazy, musí to stačit. Uvolněte lůžko, ať sem můžeme dát dalšího.“ Zatřesu hlavou v naději, že se mi podaří myšlenky zahnat, nedá se ale říct, že by to pomohlo.

Jsem tu už skoro dva týdny, za tu dobu jsem viděla víc bolesti a utrpení než v celém svém životě. Je tu mnoho nakažených tyfem, vězni jsou zesláblí a vyčerpaní, nemáme téměř žádné vybavení. Nákaze podléhají další a další lidé včetně doktorů a nás sester, nejsme očkované, takže je v podstatě jen otázkou času, kdy se u nás nemoc také projeví.

Na tohle nás opravdu ve škole připravit nemohli, máme lidem pomáhat, léčit, zachraňovat životy. To, co děláme tady, je ale jen snaha zachránit tu malou část, co ještě zachránit jde, tu, která ještě nebyla z rozmaru bezdůvodně zničena. Je to jako snažit se uhasit rozsáhlý požár jedním hrnkem vody.

Přihlásilo se nás třicet, nevěděly jsme přesně, co nás čeká, byly jsme prostě někde potřeba, tak jsme šly. Víím, jakou starost jsem si dělala s blížícím se termínem závěrečných zkoušek. Jaký jsem měla strach, že školu nedokončím. Za dva týdny se mi dost změnila priority. Nyní mě myšlenka na zkoušky spíš uklidňuje, než že bych z ní měla obavy. Uklidňuje mě myšlenka na cokoli, co příliš nesouvisí s tím, co se děje tady.

Jsem ale ráda, že jsem se přihlásila. Jsem někde, kde jsem opravdu potřeba. Můžu tu někomu pomoci, můžu alespoň částečně napravit, co jiní způsobili.

Anna Hyndráková zemřela 20. 2. 2022 ve věku 93 let

Anka

Naše Anka, naše maminka

Bylo pro ni příznačné, že neměla ráda ostatní, většinou něžnější verze svého jména, a trochu jedovatě se bavila tím, jak tato drsnější verze jejího jména nelezla některým lidem z pusy. I pro svá vnučata a pravnoučata byla babí Anka, a byla to její nejoblíbenější role.

Byla na celý život poznamenána krutou zkušeností koncentračních táborů. Z lágru se vrátila sama. Sedmnáct let. Nikdo jí nepomohl.

Nejprve se snažila zapomenout, jako tolik jiných, a jít dál. Ostatně, hrůzy lágrů bezprostředně po válce nikoho moc nezajímaly. Když se toto téma pomalu otevíralo, narážela na totální nepochopení. Jedna z našich sousedek se jí zeptala: „A kdo vám v Osvětimi pral povlečení?“

Možná i tyto historiky, a hlavně pocit zodpovědnosti, způsobily, že se začala věnovat historii Šoa.

My, její děti, jsme znaly pouze některé detaily a chtěly jsme, aby vyprávěla. Bylo to pro ni nemožné, tak jsme ji vyzvaly, aby nám to tedy napsala. Tak vznikl z jedné vody načisto *Dopis dětem*. Tento text zajímal spoustu lidí a začal se nejprve rozšiřovat jako samizdat, aby byl později vydán knižně.

Anka strávila velkou část svého života snahou postavit pomník svým, své rodině, která tam zůstala, ale i všem ostatním, ať už to byli Židé, Sintové, Romové nebo příslušníci jiných pronásledovaných skupin.

Neúnavně sbírala vzpomínky přeživších, a podstatnou měrou se tak zasloužila o existenci úžasné sbírky Židovského muzea. Nikdy neodmítla žádost o vyprávění dětem ve školách, studentům a všem, kdo o to měli zájem, i když jí to později velmi vyčerpávalo. Spolupracovala s Památníkem Terezín na stálé výstavě, i na expozici v Osvětimi.

Nikdy na svou původní rodinu nezapomněla a nedopustila by, abychom na ně zapomněli ani my, ani naše děti.

Byla známá svou skromností, nikdy jí nešlo o slávu a pocty.

Všechno co dělala, dělala se svou legendární vervou, energií a smyslem pro svébytný, občas černý humor. Nezkažila žádnou legraci: bylo s ní prostě veselo a byla nesmírně pohotová.

Jednou měl nějaký pán u stolu nejapný dotaz: Co to máte za číslo na ruce? Anka zareagovala okamžitě – ostatně jako vždy – mám horší paměť, tak jsem si nechala číslo telefonu vytetovat. Pán byl mimořádně neinteligentní a ptal se dál: „A co když vám to číslo změní?“

Jindy, v době přísné metanolové prohibice jsme pili koňak a na otázku, zda si dáme ještě jednu skleničku, povídá: „Tak ještě jednu do druhého oka!“

Kamarádky z Terezína nebo holky z Kristianstadtu, řečené Kristýnky, byly kamarádkami navždy. Když se ještě poměrně nedávno holky setkaly, bylo jich jedenáct a dohromady jim bylo něco přes tisíc let.

Není náhoda, že naši kamarádi k nám rádi chodili, nejen za námi, ale i za ní. Byla totiž inspirativní osobnost.

Poslední dobou Anka postupně ztrácela paměť, což těžce nesla, a samozřejmě se s tím vázaly i tragikomické příběhy: Na příklad všem u bankomatu vykládala, jak ona svůj PIN nezapomene, má ho totiž vytetovaný na ruce.

Do poslední chvíle se snažila starat o děti, které nesmírně milovala, a byla pyšná na všechny z nich. Občas se s uspokojením probírala fotografiemi, a tiše si tak pro sebe říkala: „Tak se to Hitlerovi přece jen nepovedlo.“

Jednou jsme se jí zeptali, kdy se už konečně vrátí z toho koncentráku. Odpověděla po úvaze, že asi nikdy.

Tak snad až teď. Věčnost pro ni právě začala.

Anko, díky za nás za všechny.

Alena a Pavel, děti

Občas jsem jí říkal tetičko a ona mně synovečku, i když jsme se většinou oslovovali jménem. Můj otec Pavel a Anka byli bratranec a sestřenice, takže já jsem byl jejím synovcem jaksi přes koleno.

Anka zemřela přesně na den po 101 letech, kdy se její bratranec Pavel narodil. Pavel zemřel v den jejích 87. narozenin. Asi v tom není žádná symbolika, asi jde jen a pouze o náhodu.

Je mi jejího odchodu ze života líto. Byla dlouhou platnou členkou předsednictva TI. S ní odchází další z generace přeživších hrůzy šoa.

Michal Stránský

(Obsáhlejší rozhovor s Ankou Hyndrákovou si můžete přečíst v Terezínské iniciativě, č. 86 z června 2017.

Z té doby je také uveřejněná fotografie.)

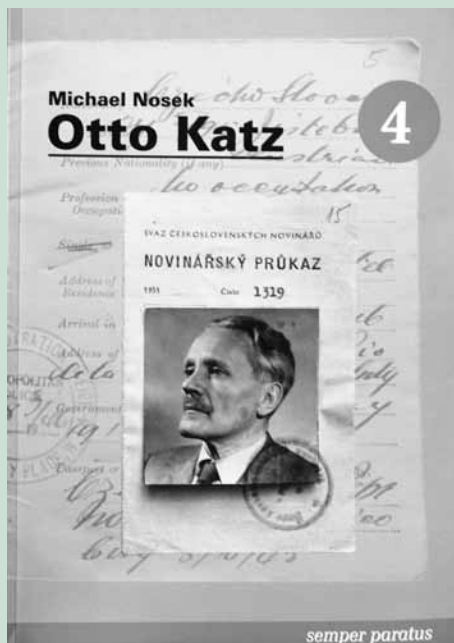
André Simone – Otto Katz

Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu služby kriminální policie vydal v minulém roce publikaci, která se věnuje Otto Katzovi, jednomu z popravených obětí „Procesu s protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského“ v roce 1952.

Levicový novinář Otto Katz (vlastním jménem) si zvolil a často vystupoval pod jménem André Simone a před válkou působil v různých zemích světa. Po válce byl v redakci Rudého práva až do svého zatčení a obvinění.

Sborník se skládá z kopií archivních dokumentů od dopisů mezi Stalinem, Gottwaldem, velvyslanectvím Sovětským i Československým v Moskvě i v Praze. Velkou část zabírá rozsudek Státního soudu v Praze nad 14 obžalovanými. Z rozsudku naprosto nepokrytě vyznívá antisemitský ráz celého zinscenovaného procesu, konečně 11 ze 14 odsouzených bylo označováno jako osoby židovského původu.

Celý proces podporovaly dopisy a petice „pracujících“ z továren,

závodů i kanceláří, přišly jich tisíce, a nechyběly v nich ani věty:

„... žádáme státní soud v Praze, aby nad touto Trumanovou a Eisenhowerovou armádou skrachovaných kris, kteří se neštíteli zapříčinit zničení životu národních hrdinů s. Švermy a s. Fučíka a pracovat pro skrácení života našeho milovaného presidenta soud. Gottwalda, vynešení nejpřísnějšího trestu /trestu smrti/ pro všechny tyto vyvrhede lidské společnosti ... (citováno včetně

gramatických chyb a dobové gramatiky – pozn. redakce).

„... odsuzujeme úklady této sionistické bandy o život našeho milovaného presidenta s. Klementa Gottwalda ...“

„... je bezpodmínečně nutné, aby tato trockistická a sionistická chátra byla co nejpřísněji za své hrozné činy potrestána ...“

Část této publikace je věnována nejen životnímu příběhu Otto Katze, ale i popisu průběhu poprav a popisu návštěv rodinných příslušníků odsouzených, kteří byli o den později brzy ráno na Pankráci popraveni.

Sborník nazvaný Otto Katz byl představen v úterý 8. února v zasedací místnosti FŽO ředitelkou Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV plk. PhDr. Evou Michálkovou. Na prezentaci byli přítomni nejen zástupci Policie a Ministerstva vnitra ČR, ředitel BIS, ale také zástupci různých židovských organizací. O vzniku publikace promluvil také její autor Michael Nosek a Tomáš Kraus, který dal ke vzniku sborníku podnět.

Michal Stránský

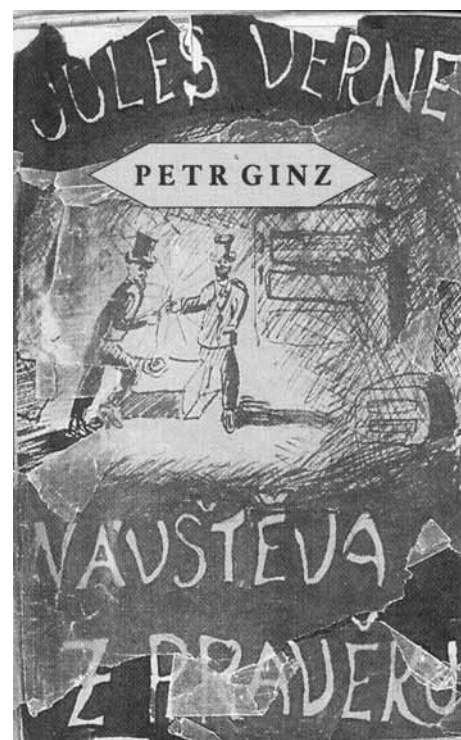
Návštěva z pravěku – stále aktuální

Vždy znovu musím obdivovat herecký, pěvecký či hudební talent studentů gymnázia Přírodní škola, což škola a její neméně nadaní a nadšení kantoři podporují a sami se na tom podílejí.

Mezi mnoha svými dalšími zájmovými činnostmi od r. 2009 dodnes neodkládají štafetu terezínských chlapců, nechybějí na různých akcích Památníku Terezín nebo Památníku ticha ani na dalších významných akcích. A tak i letos 1. 3. v úvodní části večera ve velké hale školy v Praze 7 předvedli plnému sálu ukázkou svého hudebního a pěveckého umění.

Hlavním programem večera byla ovšem repríza hry Návštěva z pravěku. Hru sestavil neutuchající nositel štafety terezínských chlapců František Tichý na motivy stejnojmenného sci-fi románu Petra Ginze, který Petr napsal ve svých 13 letech a který poprvé vyšel u nás knižně v r. 2007. Na minimalisticky pojaté scéně se střídají úryvky z knihy a obrázky z každodenního života mladičkého Petra v rodině před transportem a v chlapeckém domově v Terezíně. Její uvedení znovu připomíná, že násilné režimy existovaly a existují a že jen solidarita a spojení statečných lidí dobré vůle může přemoci zlo. Ve svých úvodních slovech ke hře František Tichý neopomněl zdůraznit, jak aktuální to je i v dnešní době putinovské agrese a potlačování všech pokusů o demokracii v zemi „velkého bratra“.

MV

Podivné chutě

Je pár měsíců po válce, po návratu z Terezína. Je mi skoro devět a máma mě poslala do koloniálu za rohem, abych koupila kyselé zelí. Od našeho domu hned za rohem přes klidnou ulici byl malý obchůdek, kde pod velkou tabulí s nápisem KOLONIÁL stálo menším písmem Jaroslav Zykán a kde bylo možno nakoupit všechny možné potraviny, které byly po válce k dostání, ať už na lístky nebo volně. Zelí se prodávalo na váhu z velkých dřevěných sudů do přinesených nádob, podobně jako mléko. Obchodník odměřoval nákup speciální litrovou či půllitrovou naběračkou z velkých konví do přinesené konvičky s víčkem, zatímco mouku, cukr a další syké potraviny navažoval do papírových pytlíků a některé jiné zboží do zručně ukroucených papírových kornoutů.

„Tak co to bude, Mišinko?“ zeptal se mne. „Kilo kyselého zelí – a pane Zykán, dejte mi tam prosím hodně té šťávy!“ „No to nemůžu, to by se maminka zlobila, že jí prodávám samou vodu.“ „Nebojte, než dojdu domů, tak ji vypiju!“ A tak hodný pan Zykán navážil kilo zelí a navrch mi nalil ještě trochu tekutiny navíc. Sestoupila jsem ty tři schody, vyšla před obchod, popadla kastrol za obě ucha a zhluboka se napila. Než jsem ušla těch asi 80 metrů domů, ještě jsem se párkrát zastavila a doma pak odevzdala pěkně hutné zelí bez kyselého nálevu.

Podobně, když mě máma poslala pro 3 dkg droždí, koupila jsem ho víc a to syrové droždí cestou domů uzožobávala. Ještě lepší bylo, když jsem přemluvila mámu, která hudrovala, že si cukrem kazím zuby, aby mi je umíchala s troškou cukru. Někdy se mi při vaření podařilo vyloudit syrový žloutek (vajíček ještě moc nebylo a byla jen na lístky) – s troškou cukru a pár kapkami citronové šťávy (ani už nevím, jestli pravé nebo jen náhražky) – to už byla luxusní lahoda! Anebo o patro pod námi bydlel správce domu s kulaťoučkou usměvavou paní správcovou – jaké ta dělala makové buchty! Někdy jich tátovi pár poslala. (Jistě mu připomínaly buchty od jeho maminky, která se nevrátila z Malého Trostince.) Táta se o ně se mnou vždycky podělil, mámě naštěstí mák nedělal dobře. Copak, mně o buchty tolik nešlo, ale ta maková nádivka – tu já tak milovala! Ale i nudle s mákem stačily. A moc ráda jsem pila kyselé mléko nebo k večeři brambory polité kyselým mlékem, někdy i jen do kyšky nalámaný chléb a nasekanou pažitku.

Taky mi vyprávěli rodiče, že jednou našli v kuchyni na zemi malými zoubky okousané syrové brambory. Nastavili pastičky v domnění, že se tam nastěhovaly myši – až jednou přistihli mne, jak s chutí hlodám syrové brambory. Ovšem vzpomínám si na své ještě podivnější chuti: To bylo za války před deportací, večer v postýlce, těsně nad matrací, aby to nebylo vidět, jsem prstem slinila zeď a pak seškrabávala zvlhlou změkklou omítku a s chutí ji pojídala. Totéž jsem dělávala i pak v Terezíně v heimu. Trošku zvláštní a dost specifické chuti, že?

Proč o tom píší? Abych ukázala, jak fungují dětské nezkažené instinkty. Proč jsem hlodala *syrové brambory* a bažila po šťávě z kyselého zelí? Jasně – tělo hlásilo nedostatek vitamínu C. U *droždí* si zas požadovalo zvýšit přísun vitamínu B. Proč ale ta *omítka*? Židé nedostávali lístky na mléko a mléčné výrobky – pro růst dětských kostí nezbytný přísun vápníku – a tak jsem ho hledala v omítce. Po válce pak v daleko chutnějším a kvalitnějším zdroji – v *máku*, který je ještě daleko lepším dodavatelem vápníku i dalších důležitých a často nedostatečných prvků. Podobně je pro dítě v růstu nutričně důležitý i *vaječný žloutek*. A proč ta obliba *kyselého mléka*? Po prodělaném tyfu se asi mému tělu líbil zdroj potřebných střečních mikroorganismů.

A ještě jednou se mi ozvaly instinkty, ještě jsem ani nevěděla, že jsem v jiném stavu, když jsem šla kolem zahrádky, kde právě vysazovali sazeničky hlávkového salátu. Já na to čerstvé lupení dostala naprosto nezadržitelnou chuť. Vtrhla jsem tam a poprosila, jestli by mi jich pár neprodali – třeba i nějaké slabé, které se jim na sázení nehodí. Hned jsem je opláchlá a okamžitě schroupala – no ano, organismus v jiném stavu nutně volal po kyselině listové! A nejen moje tělo si říkalo o své krmení. Vyprávěla mi sousedka, že jejich dvouletá vnučka byla chvilku sama na zahrádce a spásla jim záhonek *petrželové nati*. Rodičům to přišlo divné, zmínili se lékaři a ten dítě vyšetřil. Ukázalo se, že dítě má onemocnění močového ústrojí a nasadil potřebnou léčbu. Od té doby už se holčička na močopudnou petržel nevrhala.

Ovšem, vážení čtenáři, nevymlouvejte se na tento článek, když na posezení smlsáte celou bonboniéru – tady to neplatí!

Michaela Vidláková

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, 601 122 818, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz.
Redakční rada: Tamara Pavlíčková, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účet: v CZK: 59433011/0100.

Číslo 109 vyšlo v březnu 2022.

MK ČR E 10779